

Industriemonitor

december 1999

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Landbouw, Nijverheid en Milieu
Sector Industrie, Sector Conjunctuur en Technologie

Voorburg/Heerlen, 1999

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
-	= nihil
-	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (00)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
1997-1998	= 1997 tot en met 1998
1997/1998	= het gemiddelde over de jaren 1997 tot en met 1998
1997/'98	= oogstjaar boekjaar schooljaar enz. beginnend in 1997 en eindigend in 1998
1987/'88-1997/'98	= boekjaar enz. 1987/'88 tot en met 1997/'98

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen. Verbeterde cijfers in staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited (confidential figure)
-	= nil
-	= (between two figures) inclusive
0 (00)	= less than half of unit employed
a blank	= category not applicable
1997-1998	= 1997 to 1998 inclusive
1997/1998	= average for the years 1997 up to and including 1998
1997/'98	= crop year financial year school year etc. beginning in 1997 and terminating in 1998
1987/'88-1997/'98	= book year etc. 1987/'88 up to and including 1997/'98

Detailed items in tables do not necessarily add to totals because of rounding. Revised figures are not marked as such.

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 1999
Bronvermelding is verplicht.
Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan

Bestelinformatie

Wilt u steeds als eerste op de hoogte zijn van alle actuele ontwikkelingen over de industrie, neem dan contact op met de Sector Marketing en Verkoop, Heerlen. Telefoon: 045 - 570 7070, fax: 045 - 570 6268, e-mail: verkoop@cbs.nl.

Abonnement: Prijs: f 190,- per jaar (12 nummers)
Losse nummers f26,-
Prijzen excl. administratie- en verzendkosten

Kengetal: K-2/1999
ISSN 1384 - 6965

Centraal Bureau voor de Statistiek

Voorburg

Bezoekadres

Prinses Beatrixlaan 428
Voorburg

Postadres

Postbus 4000
2270 JM Voorburg

Telefoon: 070 - 337 38 00

Fax: 070 - 387 74 29

Heerlen

Bezoekadres

Kloosterweg 1
Heerlen

Postadres

Postbus 4481
6401 CZ Heerlen

Telefoon: 045 - 570 60 00

Fax: 045 - 572 74 40

Internet

<http://www.cbs.nl>

Inhoud

- *Artikel*
Industrie: economie en arbeidsmarkt 5

- *Industrie totaal*
Nederland en de industrie 11

- *Industrie per branche*
Voedings- en genotmiddelenindustrie 15
Textiel-, kleding- en lederindustrie 19
Papier- en grafische industrie 23
Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofindustrie 27
Metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie 31
Hout-, bouwmaterialen- en overige industrie 35

- *Gepubliceerde artikelen* 38

- *Gepubliceerde producttabellen* 39

- *Andere CBS-publicaties* 40

- *Informatieservice* 41

- *Alfabetische begrippenlijst* 42

Economie en arbeidsmarkt: algemeen en industrie

R.F. Wekker¹

De Nederlandse economie groeit al 3,5 jaar lang met ruim 3% of meer. Hierdoor ontwikkelden de werkgelegenheid en de werkloosheid zich bijzonder voorspoedig. De keerzijde hiervan is dat er in alle bedrijfstakken tekorten aan personeel zijn ontstaan. Afgemeten aan het aantal vacatures per duizend banen is de arbeidskrachte het meest nijpend in de commerciële dienstverlening en in de bouwnijverheid. De industriële productie herstelt zich van de neergang in 1998 en producenten zijn zeer optimistisch over de gang van zaken, hoewel ook zij te kampen hebben met een tekort aan arbeidskrachten. De kortetermijnvooruitzichten voor de industrie zijn gunstig. De sector consumptiegoederenindustrie staat er economisch gezien het beste voor, ook wat vooruitzichten betreft.

De Nederlandse economie

Hoge economische groei al veertien kwartalen ononderbroken

Het bruto binnenlands product (BBP) wordt gezien als de belangrijkste graadmeter van economische voorspoed. Gerekend tot en met het derde kwartaal 1999 groeit het BBP al gedurende veertien kwartalen gemiddeld met 3,6%. In deze periode bereikt de volumeontwikkeling van het BBP een piekwaarde in het eerste kwartaal 1998 van 4,9%. Na deze maximumwaarde zwakt de groei af en handhaaft zich op een hoog niveau van circa 3% tot en met het tweede kwartaal 1999. Ten opzichte van het derde kwartaal 1998 groeit het BBP in het derde kwartaal 1999 met circa 4%, wat beduidend hoger is. Dit komt mede doordat de landbouwogst dit kwartaal vergeleken met hetzelfde kwartaal vorig jaar hoger uitviel. Maar ook de investeringen en de binnenlandse individuele consumptie dragen net als in het tweede kwartaal, opnieuw sterk bij aan de hoge economische groei van het derde kwartaal. Vermeldenswaardig is ook dat in het derde kwartaal de export na een korte periode van stagnatie weer een groeiversnelling te zien geeft.

Werkloosheid daalt minder snel en de groei van de werkgelegenheid vlakkt af op een hoog niveau

De economische voorspoed van de afgelopen jaren is gunstig voor de arbeidsmarkt. Niet alleen het aantal banen groeide flink maar ook de geregistreerde werkloosheid daalde aanzienlijk. Maar hierdoor werd de arbeidsmarkt ook krappere. In recente kwartalen zwakt het tempo af waarmee de geregistreerde werkloosheid daalt en stabiliseert de groei van het aantal banen. Vergeleken met een jaar eerder daalt in het tweede en derde kwartaal van 1998 de geregistreerde werkloosheid nog met ongeveer 100.000. Een jaar later halveert deze daling tot circa 50.000 in het tweede en derde kwartaal 1999, vergeleken met dezelfde kwartalen

een jaar eerder. De toename van het aantal banen stabiliseert op een hoog niveau van ongeveer 190.000 vanaf het vierde kwartaal vorig jaar tot en met het tweede kwartaal dit jaar.

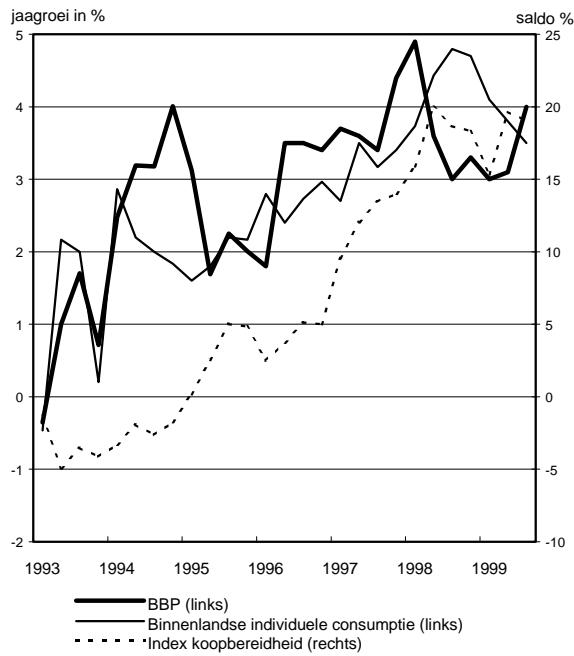
Nu de raming van het BBP in het derde kwartaal 1999 duidelijk wijst op een groeiversnelling en het einde van de hausse niet in zicht is, is het redelijk om te veronderstellen dat de geregistreerde werkloosheid nog verder zal dalen en dat het aantal banen verder zal groeien. Gelet op de krapte op de arbeidsmarkt kan niet worden aangegeven in welk tempo de werkloosheid blijft dalen. In 1999 daalt het aantal geregistreerde werklozen met ongeveer 4 á 5 duizend per maand. Daarvoor was dat nog ongeveer 10.000 per maand. Indien het huidige tempo van 4 á 5 duizend wordt vastgehouden zal al medio 2000 het huidige aantal geregistreerde werklozen onder het lage niveau van 179.000 in 1980 komen te liggen. Sindsdien is de werkloosheid nooit meer zo laag geweest.

Spanning op de arbeidsmarkt hoger aan het eind dan aan het begin van de jaren negentig

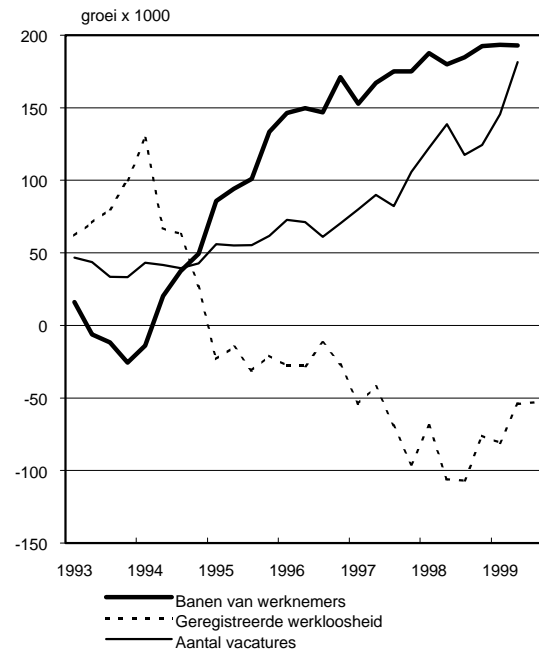
Een keerzijde van de gunstige economische voorspoed is dat de arbeidsmarkt tekenen van overspanning vertoont. Bedrijven hebben steeds meer moeite geschikt personeel te vinden. De huidige krapte op de arbeidsmarkt kan worden vergeleken met die van de vorige hoogconjunctuur begin jaren negentig. Met behulp van het aantal vacatures, de geregistreerde werkloosheid en het aantal banen wordt deze vergelijking uitgevoerd. Overigens, het gaat hier dus niet om een uitputtende analyse want anders zouden er nog andere arbeidsmarktgegevens bij betrokken moeten worden zoals de (werkloze) beroepsbevolking.

In het tweede kwartaal 1999 staan tegenover 182.000 onvervulde vacatures 216.000 werklozen, dus een verhouding van bijna één op één. Ook is in dit kwartaal de groei van het aantal banen met 194.000 het grootste geweest van de afgelopen jaren.

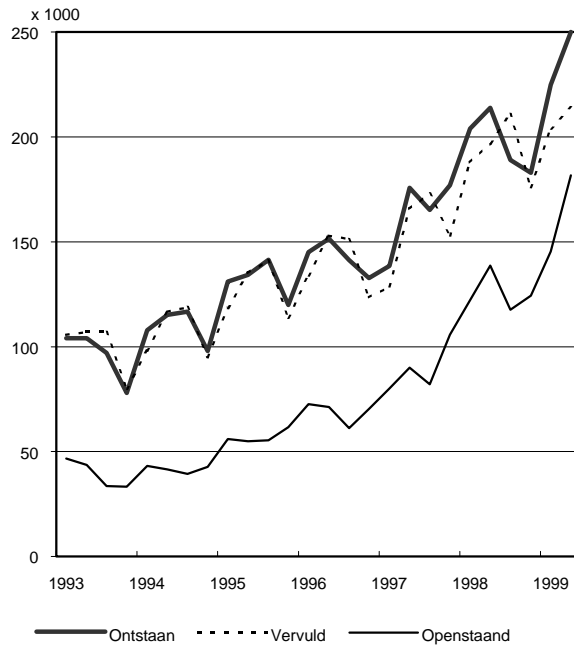
Grafiek 1. Indicatoren economische groei en consumptie

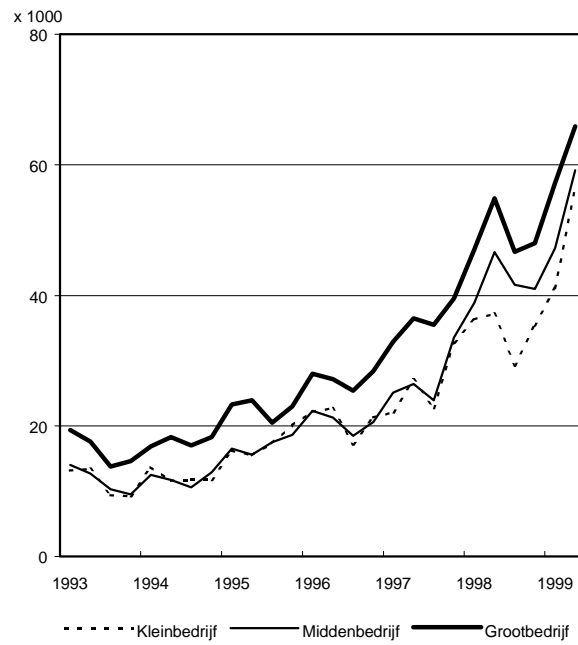
Grafiek 2. Arbeidsmarkt indicatoren Nederland

Grafiek 3. Vacatures Nederland: stromen en stand

Grafiek 4. Aantal openstaande vacatures naar bedrijfsgrootte

In de vorige conjunctuurhousse, begin jaren negentig, kwam het aantal openstaande vacatures niet hoger uit dan 134.000, de geregistreeerde werkloosheid niet lager dan 322.000 en was de groei van het aantal banen met 160.000 op jaarbasis destijds het grootst. De huidige periode van hoogconjunctuur is nog niet over, gegeven de hoge groei van het BBP in het derde kwartaal. Zoals gezegd waren er in het tweede kwartaal ruim 180.000 openstaande vacatu-

res, 50.000 meer dan de hoogste stand in de vorige hausse. Hierdoor kan het aantal vacatures na het tweede kwartaal 1999 dus nog verder oplopen. Een aanwijzing hiervoor is de toename in het derde kwartaal van het percentage bedrijven met een tekort aan arbeidskrachten in de industrie. In het verleden is gebleken dat de ontwikkeling van de arbeidskrachte in de industrie een goede indicator is voor de landelijke spanning op de arbeidsmarkt.

Arbeidskrapte per economische bedrijfstak

De huidige krapte op de arbeidsmarkt kan ook per bedrijfstak worden beoordeeld met behulp van de openstaande vacatures en het aantal banen. In het tweede kwartaal 1999 heeft de bedrijfstak commerciële dienstverlening met 40 vacatures per 1000 banen de meeste hinder van krapte op de arbeidsmarkt. Binnen deze bedrijfstak is de sector zakelijke dienstverlening met 53 vacatures per 1000 banen nummer één en de sector handel met 33 vacatures per 1000 banen hekkensluiter. Maar het kan nog erger met de arbeidskrapte want in de zakelijke dienstverlening telt de branche computerservice en IT-bedrijven zelfs 87 vacatures per 1000 banen!

Met 31 vacatures per 1000 banen delen de bedrijfstakken industrie en bouwnijverheid de tweede plaats met de landbouw en visserij wat betreft relatieve arbeidskrapte. Met 47 vacatures wordt de arbeidskrapte in de bouwnijverheid meer gevoeld dan in de industrie met 26 vacatures per 1000 banen. Tenslotte staan er in de bedrijfstak niet-commerciële dienstverlening 21 vacatures open per 1000 banen. Hiertoe worden gerekend de gezondheids- en welzijnszorg alsook de cultuur en overige dienstverlening.

Landelijk gezien staan er 34 vacatures open per 1000 banen in het tweede kwartaal 1999. Van alle bedrijfstakken ligt alleen de relatieve arbeidskrapte van commerciële dienstverlening boven dit landelijk gemiddelde. Dit komt natuurlijk omdat de vraag naar goederen en diensten uit het binnenland, dé markt voor de commerciële dienstverlening, in de afgelopen jaren steeds gunstig is gebleven. Daarentegen ligt de relatieve arbeidskrapte van de industrie ver onder het landelijk gemiddelde. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de commerciële dienstverlening drijft de industrie behalve op de binnenlandse vraag, ook in belangrijke mate op de buitenlandse conjunctuur.

En die is in de afgelopen jaren niet aanhoudend gunstig geweest.

Vervulling van vacatures loopt snel achter

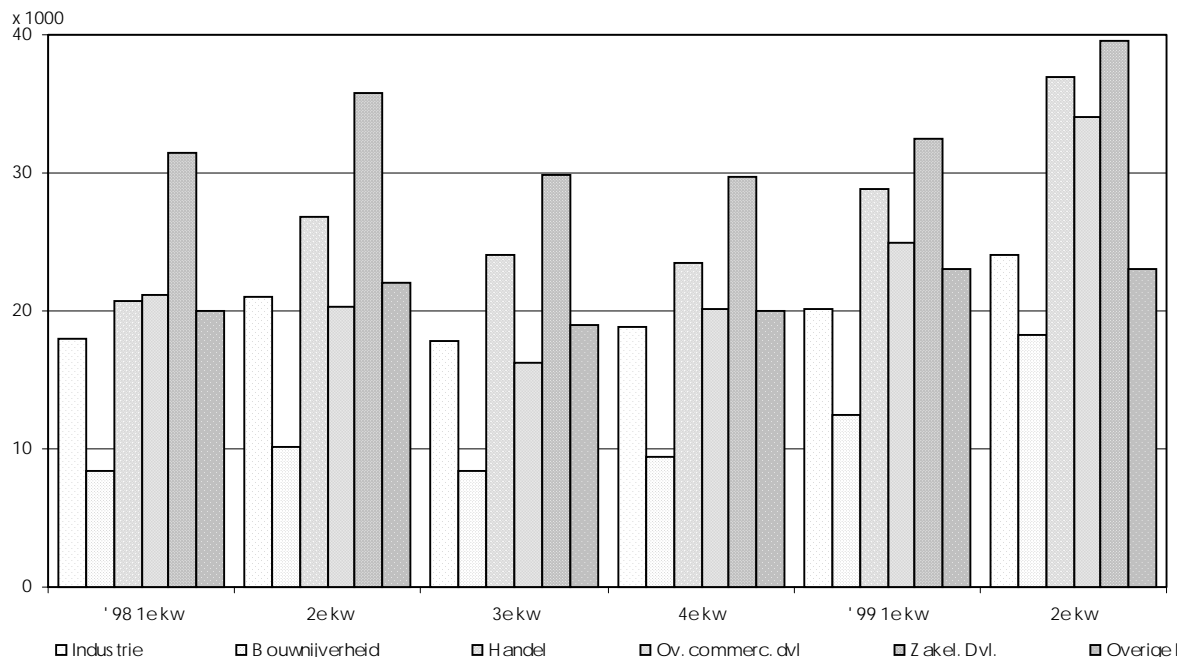
Als het aantal vervulde vacatures gedurende een of meer kwartalen achter blijft ten opzichte van de ontstane vacatures, loopt het aantal openstaande vacatures op. Op den duur worden vacatures moeilijk vervulbaar. Meestal treedt dit op in een tijd van hoogconjunctuur. Het omgekeerde is ook waar. In een economische recessie worden vacatures gewoonlijk het snelst vervuld omdat er veel meer geschikt personeel voorhanden is. Momenteel blijft de vacaturevervulling duidelijk achter vergeleken met het ontstaan van nieuwe vacatures. Uit grafiek 3 blijkt dat met name in het tweede kwartaal 1999 de vervulling van vacatures fors achterblijft vergeleken met de instroom van nieuwe vacatures, nog sterker dan in het vierde kwartaal 1997, toen dit ook al het geval was. Het aantal openstaande vacatures nam daarom flink toe in het tweede kwartaal 1999.

De ontwikkeling van het aantal openstaande vacatures kan ook naar bedrijfsgrootte en bedrijfstak worden bekeken.

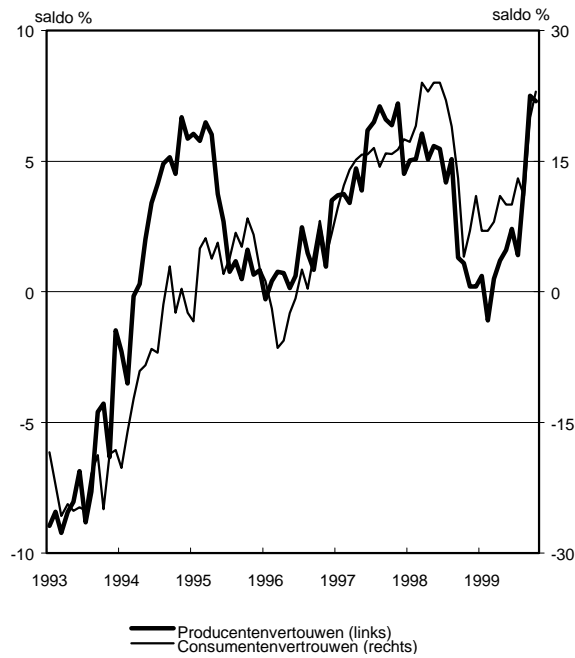
Bedrijfsgrootte: klein-, midden- en grootbedrijf

Bij alle bedrijven, ongeachte bedrijfsgrootte, lopen de arbeidstekorten verderop in de eerste helft van 1999. Opvallend is dat in het tweede kwartaal zowel in het kleinbedrijf (0-9 werknemers) als in het middenbedrijf (10-99 werknemers), het MKB, het aantal vacatures wat sneller toeneemt dan in het grootbedrijf (100 en meer werknemers). De kloof in openstaande vacatures tussen enerzijds het grootbedrijf en anderzijds het MKB dicht daarmee meer (zie grafiek 4).

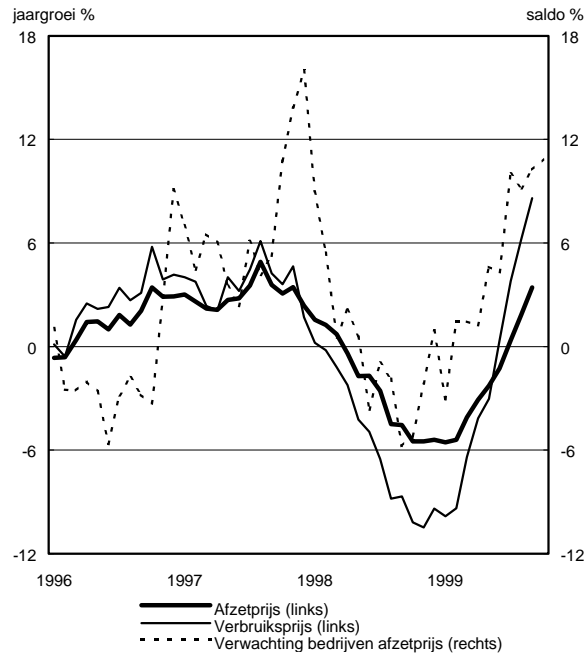
Grafiek 5. Aantal openstaande vacatures naar bedrijfstak

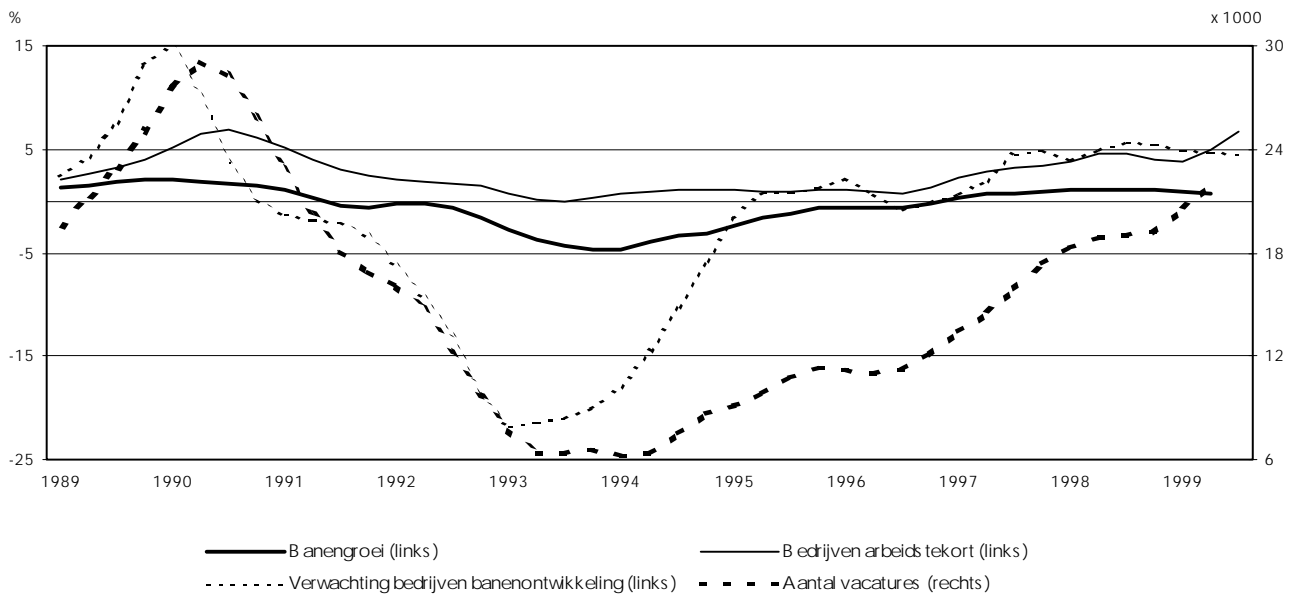
Grafiek 6. Stemming producenten en consumenten

Grafiek 7. Industrierprijzen

Grafiek 8. Arbeidsmarktindicatoren industrie

Bedrijfstakingen

Binnen de bedrijfstak commerciële dienstverlening spant de sector zakelijke dienstverlening de kroon met het aantal openstaande vacatures: al vanaf het eerste kwartaal 1998 zijn in deze sector de meeste vacatures. In het tweede kwartaal 1999 bedraagt het aantal vacatures bijna 40.000 (zie grafiek 5). Binnen de sector zakelijke dienstverlening loopt het aantal vacatures in de computerservice en informatietechnologie in het tweede kwartaal 1999 op tot circa 8.500. Vergelijken met de direct voorafgaande

kwartalen staan wat meer vacatures open, maar minder dan in het eerste kwartaal van 1998 toen er bijna 9.500 vacatures waren.

Opvallend is de betrekkelijk snelle toename van de onvervulde vacatures in de bouwnijverheid: van ruim 12.000 in het eerste kwartaal naar ruim 18.000 in het tweede kwartaal. Relatief gezien vindt in het tweede kwartaal in de bouwnijverheid de grootste toename van openstaande vacatures plaats, namelijk bijna 50%. In de sector handel neemt het aantal vacatures verder toe. Wat meer dan in de handel,

groeit het aantal vacatures in het tweede kwartaal in de sector overige commerciële dienstverlening (horeca, vervoer en communicatie en financiële instellingen). Het gezamenlijk aantal vacatures in de sectoren gezondheids- en welzijnzorg alsook in de cultuur en overige dienstverlening bevindt zich met zo'n 23.000 in het tweede kwartaal op hetzelfde niveau als in het eerste kwartaal.

Hoogconjunctuur en verkrapte arbeidsmarkt: oververhitting en 'cooling down' van de economie?

De economische voorspoed houdt reeds langer dan 3 jaar aan. Zo'n lange periode van hoogconjunctuur is zeldzaam en kwam sinds de eerste oliecrisis begin jaren zeventig niet meer voor. Al eerder is opgemerkt dat de dynamiek op de arbeidsmarkt fors toenam in de afgelopen jaren. Naarmate personeel schaarser wordt en de inflatie oploopt zouden de looneisen hoger kunnen uitvallen. Een loon-en-prijsspiraal kan ontstaan. Als naast arbeid de productiefactor kapitaal ook schaars wordt, kan de economie oververhit raken. Hierdoor wordt de economische ontwikkeling afgeremd. De vraag is nu of het aanbod van goederen en diensten de vraag niet meer kan bijbenen en of de inflatie (te snel) oploopt. Als de Nederlandse economie oververhit is of dat dreigt te worden, zijn er specifieke afkoelingsmaatregelen nodig. Aan de aanbodzijde van het productieproces bestaan over de gehele linie fricties op de arbeidsmarkt. Aan de outputkant van de economie echter is de productiecapaciteit toereikend om aan de vraag te voldoen. Gewoonlijk wordt hiervoor het eerst gekeken naar de industrie. Daar is het productieplafond nog lang niet bereikt. Verder is het uitvoeroverschot in Nederland nog altijd groot en geven de lopende transacties met het buitenland een positief saldo te zien. Bovendien wijzen de meest recente inflatiecijfers op een zich stabiliserende prijsontwikkeling. De inflatiegroei bedraagt thans ongeveer 2%. Dus de vraag of de economie nu oververhit is, moet ontkennend worden beantwoord, hooguit is de economie flink warm gedraaid. De noodzaak tot ingrijpen lijkt daarmee niet urgent.

Industrie

Productie-index gaat omhoog

Slechts een deel van de Nederlandse industrie heeft in de afgelopen jaren aanhoudend kunnen profiteren van de gunstige binnenlandse conjunctuur. Het deel van de industrie dat op de export georiënteerd is, werd gedurende 1998 en begin 1999 flink geplaagd door scherpe concurrentie en een sterke daling van afzet- en verbruiksprijzen. Door het sterke verschil in conjunctuur tussen het binnenland en het buitenland trad vanaf eind 1998 en begin 1999 per saldo in de groei van de totale industriële productie een vermindering op. Wanneer in het tweede kwartaal van 1999 de buitenlandse vraag naar goederen weer op gang komt, begint de voor de export bestemde productie geleidelijk aan in de pas te lopen met de op de binnenlandse markt gerichte productie. Dat betekent dat de productiegroei duidelijk begint te herstellen. In het derde kwartaal is al sprake van een bescheiden toename.

Vergeleken met het derde kwartaal 1998 is het volume van de gemiddelde dagproductie dan zo'n 1,5% groter.

Producentenvertrouwen

Parallel met het recente productieherstel verbeterd ook vanaf het voorjaar 1999 het optimisme onder industriële ondernemers. In september stijgt het producentenvertrouwen zelfs tot een nieuw record (7,5). Het vorige record dateert van november 1997 (7,2). In oktober 1999 ligt het producentenvertrouwen maar een fractie lager dan in de vorige maand september.

In tegenstelling tot het producentenvertrouwen liep het consumentenvertrouwen alleen in de tweede helft van 1998 terug. Begin 1999 liep het consumentenvertrouwen snel op en is in het najaar van 1999 hoog. De deelindex koopbereidheid is gedurende de afgelopen jaren constant hoog gebleven en consumenten hebben inderdaad blijk gegeven van een grote kooplust (zie ook grafiek 1).

Ruilvoetverslechtering

In 1998 hadden de afzet- en verbruiksprijzen een ongunstig verloop. Sinds dit voorjaar stijgen de import- en verbruiksprijzen in de industrie voortdurend. Dit ging parallel met de productiegroei. In recente maanden stijgen de verbruiksprijzen echter beduidend sneller dan de afzetprijzen. Vergeleken met april ligt het niveau van de verbruiksprijzen in september bijna 9% hoger, en dat van de afzetprijzen bijna 4% hoger. Daardoor verslechtert de ruilvoet.

Voor in de aardolie-sector stijgen de afzetprijzen snel. Ter illustratie: indien de stijging van de outputprijzen van de aardolie buiten beschouwing wordt gelaten, ligt het afzetprijzniveau van industriële producten in september niet 0,9% maar 0,5% hoger dan in augustus.

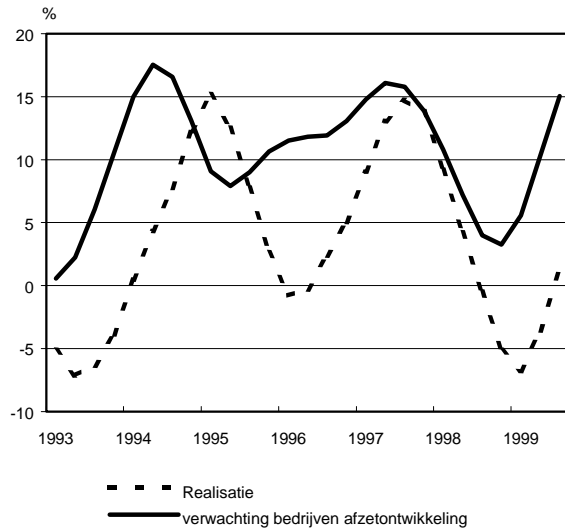
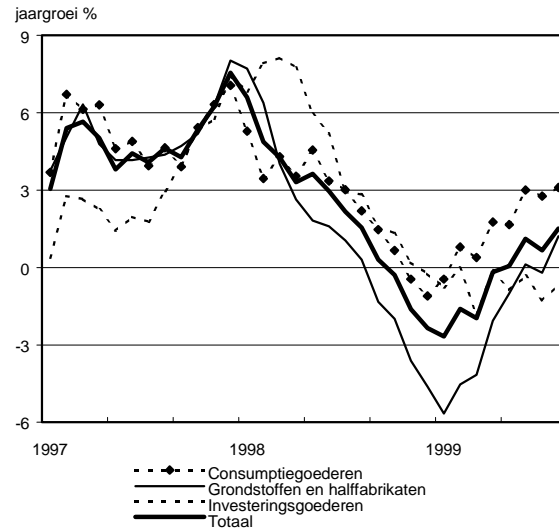
Productiecapaciteit en concurrentiepositie

De bezettingsgraad van de industriële productiecapaciteit is vergeleken met juni eind september iets toegenomen tot ruim 84%. Aan de aanbodzijde is er voldoende productiecapaciteit voor de kortetermijnvraag naar producten. Eind september meldt 88% van het ondernemerspanel uit de Conjunctuurtest dat de productiecapaciteit toereikend is gelet op de verwachte afzet.

Het concurrerend vermogen van industriële ondernemers is in de loop van 1999 op de Nederlandse markt licht verbeterd en nauwelijks veranderd op de markt van de Europese Unie. De EU vormt het belangrijkste afzetgebied van de Nederlandse industrie.

Ook industriële productie gehinderd door tekort aan werknemers

Eerder werd al opgemerkt dat ook de bedrijfstak industrie duidelijk hinder ondervindt van een tekort aan arbeidskrachten. Ultimo juni vergeleken met

Grafiek 9. Buitenlandse omzet industrie**Grafiek 10. Productie industrie en sectoren**

ultimo maart neemt het aantal openstaande vacatures in de industrie toe met 4.000. Deze toename is flink groter dan de 1.500 die op grond van het seizoen in juni verwacht mocht worden. Eind juni gaf al 5% van het ondernemerspanel uit de Conjunctuurtest aan dat er een tekort is aan personeel. Dat was 2% meer dan eind maart. Eind september loopt opnieuw het percentage bedrijven dat een tekort aan arbeidskrachten meldt op, en wel tot 8%. Dit percentage is hoog en komt overeen met dat van de vorige periode van hoogconjunctuur 1989-1990. In tegenstelling tot medio 1997 en begin 1998 toen de industriële productie sterk groeide en in lang niet alle branches zich een nijpend tekort aan arbeidskrachten voordeed, hebben momenteel alle branches last van de arbeidskrachte bij een productiegroei die niet groot is.

Economische vooruitzichten industrie verbeterd

De economische vooruitzichten van de Nederlandse industrie voor het vierde kwartaal zijn verbeterd. Ondernemers voorzien namelijk dat de industriële productie blijft toenemen. Verder verwachten zij dat de export in dit kwartaal groeit. Tevens voorzien zij dat de verkoopprijzen blijven stijgen. Minpunt is dat de productie belemmerd wordt door krapte op de arbeidsmarkt.

Sectoren industrie: leaders en lagggers

In de verschillende industriële sectoren loopt het recente herstel van de industriële productie uiteen. Duidelijk is dat er voorlopers en achterblijvers zijn, zowel voor wat betreft aanvang als tempo van het productieherstel. Al in het najaar van 1998 daalde de productie als eerste niet meer in de sector consumptiegoederen. Daarna, in het voorjaar van 1999, volgt de sector van grondstoffen en halffabrikaten. Tenslotte, met enige maanden vertraging, bereikt de

productiegroei van de sector investeringsgoederen het dieptepunt. De sector consumptiegoederen noteerde al in het voorjaar van 1999 positieve groei, maar deze sector had daarvoor het minst te lijden van vraaguitval. Dit in tegenstelling tot de conjunctuurgevoelige sector van grondstoffen en halffabrikaten (vooral export) waar pas in de tweede helft van 1999 positieve groeicijfers worden genoteerd. In september treedt in de productie van de sector investeringsgoederen nog steeds een negatieve groei op.

Na een lichte verbetering in juni is de concurrentiepositie in de sector consumptiegoederen eind september zowel op de binnenlandse als op de buitenlandse markt verder verbeterd. Voor wat betreft de vooruitzichten voor het vierde kwartaal 1999, zijn de verwachtingen zeer hooggespannen in de consumptiegoederenindustrie. Men verwacht namelijk een forse toename van de productie met een eveneens forse afzet in het buitenland. Naar verwachting zullen ook in het vierde kwartaal de afzetprijzen voor consumptiegoederen stijgen.

In de sector grondstoffen en halffabrikaten verwacht het ondernemerspanel dat in het vierde kwartaal de productie en de buitenlandse afzet toenemen. Verder voorzien zij dat de verkoopprijzen flink blijven stijgen. Het concurrerend vermogen van de sector is in september vergeleken met juni echter nagenoeg onveranderd gebleven op de binnenlandse en buitenlandse markt.

De economische vooruitzichten voor het vierde kwartaal van de sector investeringsgoederen kunnen eveneens als gunstig worden genoemd. Producenten van kapitaalgoederen verwachten dat de productie en de export zullen toenemen, bij verkoopprijzen die nagenoeg gelijk zullen blijven. Vergeleken met juni is de concurrentiepositie op de binnenlandse markt licht verbeterd, op de markt in de Europese Unie licht verslechterd en op de markt buiten de Europese Unie gelijk gebleven.

¹ De auteur is werkzaam bij de sector Conjunctuur en Technologie van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Nederland en de industrie

De economie van Nederland groeit voorspoedig. In de industrie zien we eveneens de productie in de loop van 1999 weer stijgen. Goed gevulde orderportefeuilles geven de ondernemers vertrouwen in de toekomst: zij verwachten een verdere groei van de bedrijvigheid.

Economische groei naar 4%

De economische groei in het derde kwartaal wordt geraamd op 4,0%. Dit relatief hoge stijgingspercentage bevestigt het voortduren van de hoogconjunctuur. Nu al veertien kwartalen achtereen ligt de economische groei boven de drie procent. Niet alleen het stabiele karakter, maar ook de lengte van de periode waarin de groei aanhoudt, is opmerkelijk. Na de eerste helft van de jaren zeventig is dit niet meer voorgekomen. De gezinsconsumptie lijkt in het derde kwartaal wat af te vlakken. Met name de groei van bestedingen aan duurzame consumptiegoederen zwakt af. Toch blijft het vertrouwen van de consumenten in de conjuncturele ontwikkelingen in november onveranderd groot. De inflatie, gemeten aan de jaar-op-jaar mutatie van de consumentenprijsindex, neemt in oktober licht af, maar is in vergelijking met de ons omringende landen nog steeds relatief hoog. De geregistreerde werkloosheid ligt in het tijdvak augustus-oktober op een niveau van even boven de tweehonderdduizend.

Industriële productie stijgt

Het volume van de industriële productie in september is bijna 3% groter dan in september vorig jaar. Daarmee ligt in het derde kwartaal het volume van de productie 1,5% hoger dan een jaar eerder. In de loop van 1999 laten de kwartaalcijfers een oplopende tendens zien. Over de eerste negen maanden van dit jaar ligt de productie nagenoeg op hetzelfde niveau als in hetzelfde tijdvak van 1998.

De industriële omzet in september ligt 4,5% boven het niveau van september 1998. Daarbij is de binnenlandse omzet met bijna 5% iets sterker gestegen dan de buitenlandse omzet, die met ruim 4% is toegenomen.

Bij de Conjunctuurtest van oktober blijkt dat de bedrijvigheid in de industrie in oktober licht is toegenomen.

In september zijn de prijzen van industriële producten gemiddeld met 3% gestegen; de stijging van de binnenlandse afzetprijzen bedraagt ruim 2%, die

van de buitenlandse afzetprijzen ruim 3%. De prijzen van grond- en hulpstoffen zijn aanmerkelijk sterker gestegen, namelijk met bijna 9%, en de importprijzen zelfs met bijna 14%. Hierbij speelt vooral de prijsstijging van aardolie een rol.

Veel buitenlandse orders

De waarde van de ontvangen orders stijgt in september ten opzichte van september vorig jaar met gemiddeld 12%, voor de orders uit het buitenland ligt dit percentage zelfs op ruim 19%. Uit de Conjunctuurtest over oktober blijkt dat de producenten weer meer orders hebben ontvangen dan in september. De ondernemers zijn dan ook tevreden over hun orderpositie. De index van de orderpositie, die een indicator is voor het aantal maanden werk in voorraad, ligt in oktober vrijwel op hetzelfde niveau als in september.

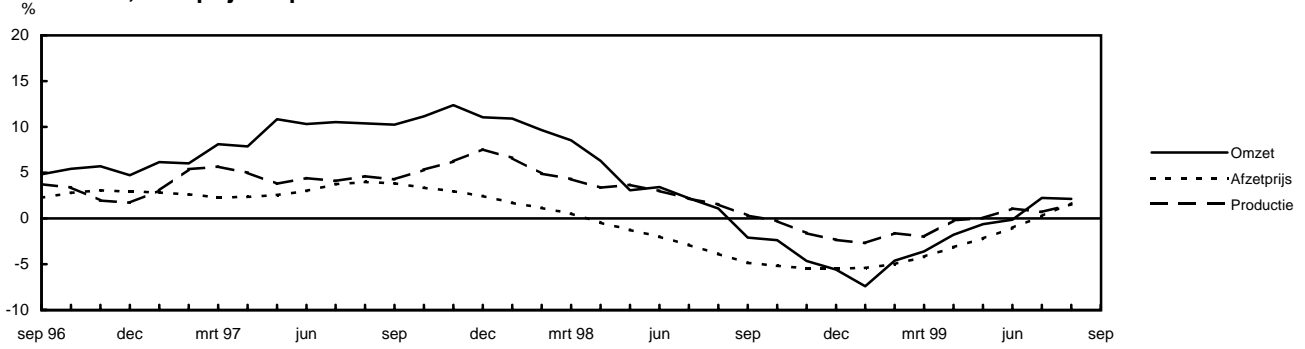
Producentenvertrouwen blijft hoog

Het producentenvertrouwen, de stemmingsindicator van de ondernemers in de industrie, is in oktober uitgekomen op 7,3. Dat is slechts 0,2 punten beneden het recordniveau van september. Het producentenvertrouwen handhaaft zich dus op een relatief hoog niveau. Oorzaak daarvan is dat de deelin-dicatoren waaruit het producentenvertrouwen is opgebouwd, te weten de verwachte bedrijvigheid, het oordeel over de orderpositie en het oordeel over de voorraden gereed product zich alle drie gunstig hebben ontwikkeld.

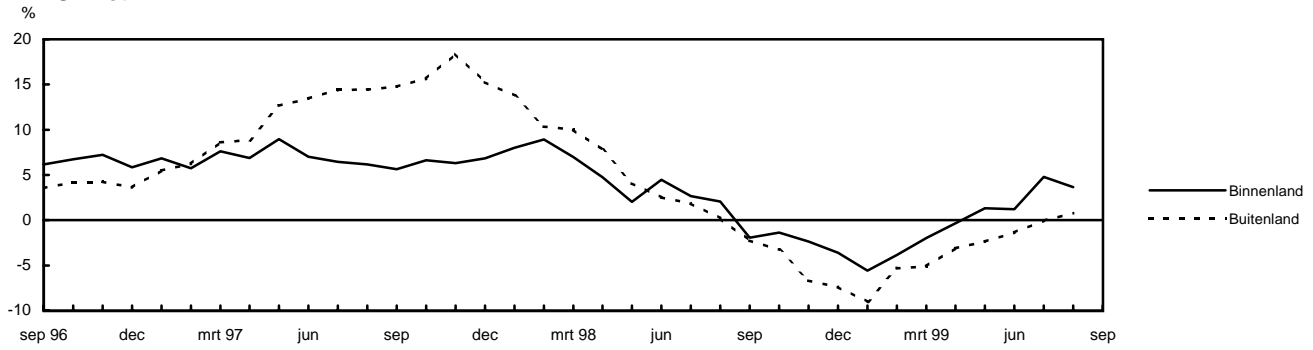
Verwachtingen

Voor de maanden november tot en met januari verwachten de ondernemers in de industrie een verdere toename van de bedrijvigheid. Ook verwachten ze dat de verkoopprijzen van hun producten verder zullen stijgen. Deze ontwikkeling doet zich al sinds maart 1999 voor.

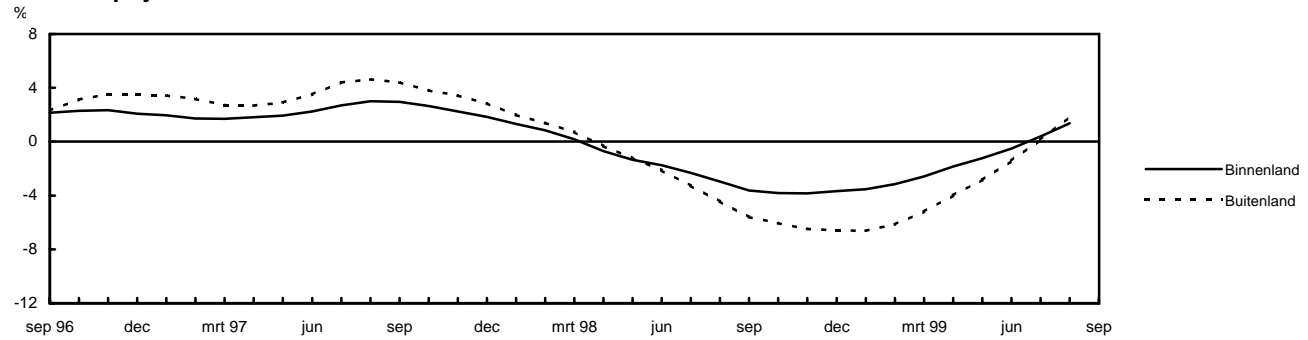
Omzet, afzetprijs en productie

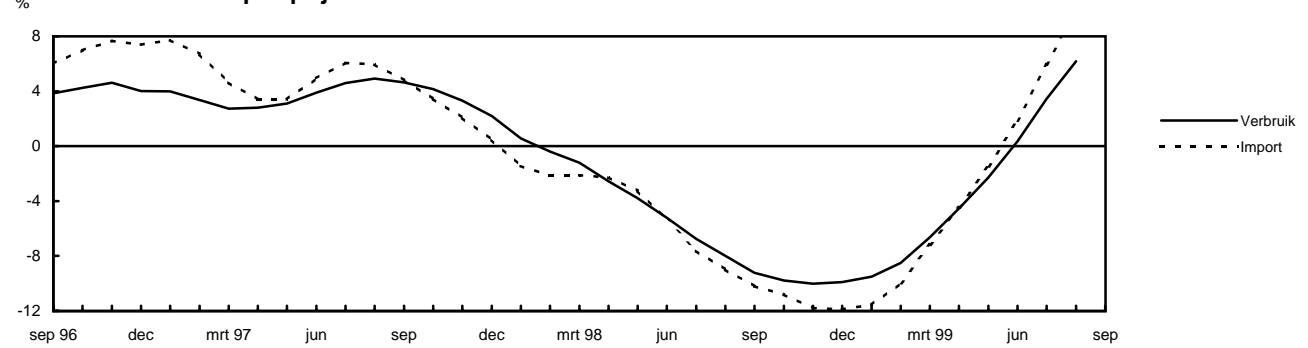
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Nederland en de industrie
General figures: Netherlands and the manufacturing industry

	Eenheid c.q. basis	jaar		kwartaal				maand				Ontwik- keling in % ¹⁾	
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.		sep.
1995=100													
Industrie													
Omzet (waarde)		113,7	116,0	113,2	116,9	117,9	115,5	99,5	121,8	115,0	104,2	127,2	4,5
binnenland		111,6	114,4	120,2	135,4	133,9	122,5	94,8	121,4	113,6	102,4	127,4	4,9
buitenland		115,6	117,5	115,6	117,4	117,1	116,4	104,0	122,1	116,3	106,0	127,1	4,1
Ontvangen orders (waarde)		116,1	117,0	108,8	119,0	118,8	113,6	96,7	118,4	107,7	100,5	132,6	12,0
binnenland		112,0	121,3	110,2	126,6	126,0	115,0	98,4	125,0	108,6	106,3	130,3	4,2
buitenland		119,5	113,5	107,6	112,7	113,0	112,4	95,4	113,0	106,9	95,8	134,6	19,1
Afzetprijs		104,5	102,0	101,4	99,6	100,5	103,1	101,3	100,9	102,4	103,0	103,9	3,0
binnenland		103,7	101,8	101,4	100,2	101,0	102,8	101,4	101,0	102,2	102,8	103,3	2,3
buitenland		105,0	102,1	101,4	99,3	100,1	103,3	101,2	100,9	102,4	103,1	104,3	3,4
Verbruiksprijs		106,3	100,4	99,0	96,4	99,4	105,1	98,8	98,3	103,5	104,9	106,8	8,6
import		108,7	101,5	100,1	96,5	102,0	110,1	99,9	99,4	107,5	109,5	113,2	13,9
Productie (volume gemiddelde dag)		107,7	110,0	103,4	111,3	115,3	105,0	95,2	113,0	102,9	95,9	116,1	2,8
Productie (seizoen gecorrigeerd)		107,7	110,0	110,0	108,5	110,3	111,7	108,5	109,0	113,1	109,8	112,1	2,8
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		106,2	108,7	105,1	112,0	112,8	1,0
Vacatures													
openstaand ⁴⁾	1000	15	19	18	19	24	14,3
ontstaan	1000	84	91	20	23	28	7,7
vervuld	1000	78	89	23	22	24	4,3
Aantal bedrijven ⁵⁾													
Uitgesproken faillissementen	1000	44,9	46,0	.	.	46,5
Aantal werkdagen	1	523	475	130	115	101	99
Energieverbruik	PJ	1186	1199	291	315	.	.	21	22	22	22	22	.
1995=100													
Nederland													
Bruto Binnenlands Product (volume, mp)		106,9	110,9	107,3	114,5	117,1	3,1
Gezinsconsumptie (volume)		106,8	111,2	109,4	115,5	118,1	4,5
Bedrijfsinvesteringen (volume)		114,1	120,8	110,2	127,9	130,5	3,9
Invoer van goederen en diensten (volume)		113,7	122,5	119,5	128,5	126,8	4,4
Uitvoer van goederen en diensten (volume)		114,0	121,3	118,6	127,3	124,5	3,8
Geregistreerde werkloosheid ⁶⁾	1000	375	287	271	260	216	212	271	265	213	212	211	-20,4
Vacatures													
openstaand ⁴⁾	1000	85	123	117	124	182	30,9
ontstaan	1000	656	790	189	183	250	16,8
vervuld	1000	621	772	211	176	214	8,6
Aantal uren uitzendkrachten	mln uren	351,9	374,1	103,6	94,5	0,4
Aantal bedrijven ⁵⁾													
Uitgesproken faillissementen ⁷⁾	1	4409	4015	1059	851	838	750
Energieverbruik	PJ	3028	3024	638	857
Consumentenvertrouwen	⁸⁾	15	15	22	4	11	21	24	16	16	23	23	.
economische klimaat	⁸⁾	19	20	22	-11	-2	18	26	11	6	24	24	.
koopbereidheid	⁸⁾	12	18	22	14	20	22	22	20	22	22	22	.
Consumentenprijsindexcijfers		104,2	106,3	106,4	107,1	108,6	108,9	106,1	107,0	108,3	108,9	109,4	2,2
CBS-koersindex algemeen		564,8	713,0	741,4	660,9	771,3	788,8	746,2	660,0	792,6	779,8	793,9	.
Gemiddeld rendement staatsleningen	%	5,22	4,53	4,42	4,08	4,00	4,80	4,44	4,16	4,58	4,83	4,98	.

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar.

⁴⁾ Jaarcijfer is gemiddelde.

⁵⁾ Stand per 1 januari.

⁶⁾ Kwartaalcijfer, betreft middelste maand van het kwartaal.

⁷⁾ Bedrijven en instellingen.

⁸⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-).

Conjunctuurtest 1) gegevens: Industrie

Business survey figures: Manufacturing industry

	Eenheid 2)	jaar		kwartaal					maand				Gemidd. laatste 12 mnd.
		1997	1998	1998		1999			1998		1999		
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.	okt.	
Producentenvertrouwen		5,3	3,7	3,5	0,5	0,0	1,7	4,3	1,3	1,1	7,5	7,3	2,2
Orderontvangst t.o.v. vorige maand		8	3	0	-2	7	7	9	2	-4	22	7	6
binnenlandse markt		5	2	2	-2	5	5	7	4	-4	18	3	4
buitenlandse markt		8	1	-4	-3	5	6	10	-1	-2	25	8	5
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		7	3	2	-1	4	3	5	5	2	13	7	3
Bezettingsgraad ³⁾	%	84,7	85,0	84,9	83,7	84,1	84,1	84,3					84,1
Productiebelemmeringen ⁴⁾													
geen	%	84	83	81	83	84	81	79					82
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	6	7	7	9	9	8	7					8
tekort aan arbeid	%	3	4	6	3	3	5	8					5
te geringe productiecapaciteit	%	3	3	2	2	1	2	2					2
overige belemmeringen	%	4	3	4	3	3	4	4					4
Orderpositie	⁵⁾	96,6	99,1	99,9	97,5	98,6	98,8	99,2	99,2	97,7	100,1	100,0	98,7
Beoordelingen:													
orderontvangst		0	-4	-4	-10	-7	-8	-3	-7	-10	0	-4	-7
orderpositie totaal		0	-2	-1	-7	-6	-6	-2	-4	-7	1	-1	-5
orderpositie buitenland		1	-2	-3	-7	-7	-5	-1	-6	-6	1	1	-4
productiecapaciteit		2	1	2	3	4	3	0					3
voorraden gereed product		2	4	5	6	8	6	3	6	5	2	3	6
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		5	4	2	5	4	4	6					5
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		6	4	4	3	2	1	2					2
buiten Europese Unie		7	1	-1	-1	0	0	4					1
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		14	7	3	5	9	5	14					8
bedrijvigheid komende 3 mnd		11	9	11	1	12	7	12	5	0	14	10	9
verkoopprijs komende 3 mnd		7	0	-3	-2	0	3	9	-6	-5	10	11	4
personeelssterkte komende 6 mnd		-3	-1	0	0	0	-1	-1					-1
toe- of afname personeelssterkte	%	-0,5	-0,2	-0,1	-0,4	-0,2	-0,2	-0,4					-0,3

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

⁴⁾ Indices: maart 1996=100.

Voedings- en genotmiddelenindustrie

Het productievolume laat in het derde kwartaal een flinke toename zien ten opzichte van het derde kwartaal vorig jaar. Met name in augustus en september is het volume aanzienlijk groter. Ook de omzet neemt toe. Voor de maanden november tot en met januari verwachten de ondernemers hogere afzetprijzen en een grote toename van de bedrijvigheid.

Productievolume groeit versneld

Het volume van de gemiddelde dagproductie is in het derde kwartaal van dit jaar 3,8% groter dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. Vergeleken met de eerste twee kwartalen van dit jaar is dit een duidelijke groeiversnelling.

In de grafiek van de omzet, afzetprijs en productie is te zien dat het productievolume aan het einde van het vierde kwartaal van 1998 een dal passeert. Vanaf januari 1999 slaat de dalende trend echter om in een oplopende trend. Over het eerste kwartaal is de volumemutatie nog 0,9% negatief, maar het tweede kwartaal laat al een positieve mutatie zien van 0,6%. In het derde kwartaal zet deze positieve ontwikkeling zich versneld voort.

De grote toename in het derde kwartaal wordt voornamelijk gerealiseerd in de laatste twee maanden van het kwartaal. Na een bescheiden plus 1,4% in juli, wordt het kwartaalcijfer omhoog gestuwd door de forse toenames in augustus en september van respectievelijk 4,4% en 5,6%.

Omzet neemt toe in september

In vergelijking met september vorig jaar neemt de omzet in dezelfde maand van dit jaar met ruim 1% toe. Omdat de afzetprijzen over dezelfde periode bijna 2% lager liggen, bedraagt de volumetoename van de omzet bijna 3%.

Opmerkelijk is het verschil in de ontwikkeling van de afzetprijzen op de binnenlandse markt en de buitenlandse markt. Op de buitenlandse markt is de afzetprijzdaling 2,5%, dat is ongeveer drie keer zo groot als op de binnenlandse markt. Door een toename van de buitenlandse omzet met bijna 1% komt het volume van de omzet op deze markt ruim boven de drie procent uit.

Prijzen in stijgende lijn

Zoals in de grafiek te zien valt, is de jaar-op-jaar ontwikkeling van de afzetprijs nog steeds negatief. Van maand-op-maand is het niveau echter redelijk stabiel met een lichte neiging tot stijgen. Dit geldt zowel voor de prijzen op de binnenlandse markt als op de buitenlandse markt. In september liggen de prijzen op deze markten respectievelijk 0,3% en 0,9% hoger dan in augustus.

Uit de grafiek van de verbruiks- en importprijs blijkt dat ook de jaar-op-jaar mutatie van de prijs van de grond- en hulpstoffen nog steeds negatief is. Zo daalt de verbruiksprijs in september 2,6% ten opzichte van dezelfde maand vorig jaar. Sinds maart

zwakken de prijsdalingen echter af en van maand-op-maand bekeken is er zelfs sprake van een stijging. Ten opzichte van april ligt de verbruiksprijs in september 1,3% hoger.

Wanneer de verbruiksprijs sneller stijgt dan de afzetprijs kunnen de marges per eenheid product onder druk komen te staan.

Verkopen stijgen flink in oktober

Uit de Conjunctuurtest blijkt dat volgens de ondernemers de verkopen en orderontvangsten in oktober flink toenemen ten opzichte van september. Volgens de ondernemers neemt de buitenlandse markt zeer fors toe maar blijft de binnenlandse markt stabiel.

Binnen de branche zijn er grote verschillen tussen de diverse bedrijfstakken. In de vleessector, de zuivelindustrie en de diervoederindustrie zijn de verkopen in oktober nagenoeg gelijk aan die in september. De bakkerijen melden een toename en de dranken- en tabakverwerkende industrie en de overige voedingsmiddelenindustrie melden een zeer forse toename.

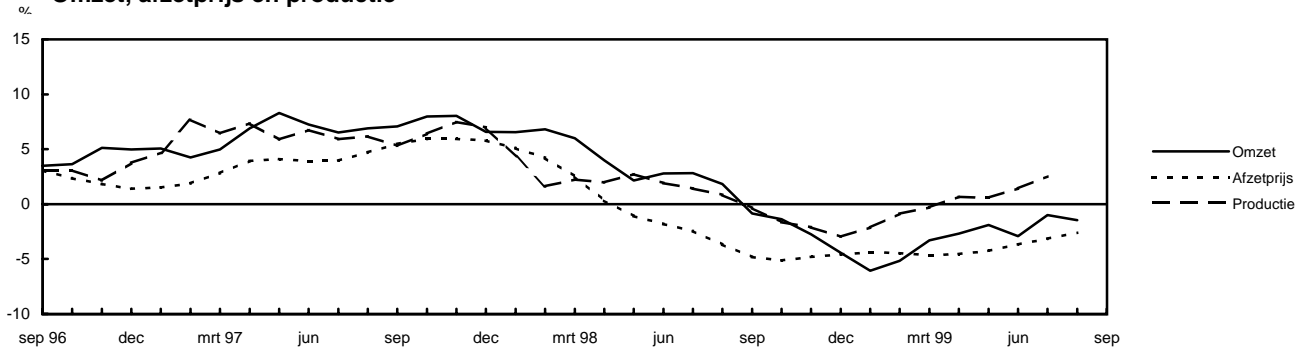
Als gevolg van de flink gestegen verkopen neemt de bedrijvigheid ten opzichte van september toe.

Toch zijn de ondernemers in oktober wat minder tevreden over de verkopen en de afzet. Het beeld wordt hierbij bepaald door de slachterijen en de vleesverwerkende industrie en opmerkelijk genoeg door de dranken- en tabakverwerkende industrie en de overige voedingsmiddelenindustrie. Ondanks de zeer forse toename van de verkopen oordelen de ondernemers in deze bedrijfstakken negatief over de ontwikkeling. Blijkbaar waren de verwachtingen hoger gespannen dan de uiteindelijke realisatie.

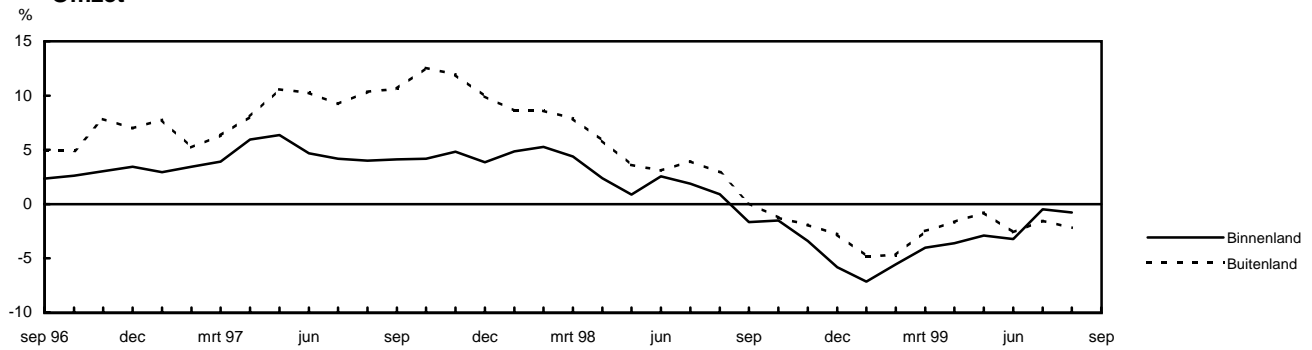
Verwachtingen

Voor de maanden november tot en met januari verwachten de ondernemers hogere afzetprijzen en een flinke toename van de bedrijvigheid. Vooral in de slachterijen en vleesverwerkende industrie en de dranken- en de tabakverwerkende industrie voorziet men een forse toename.

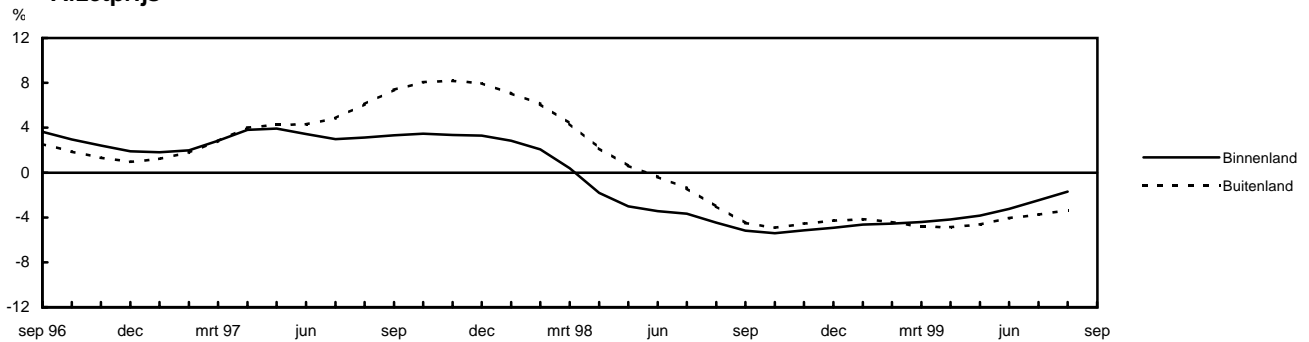
Omzet, afzetprijs en productie

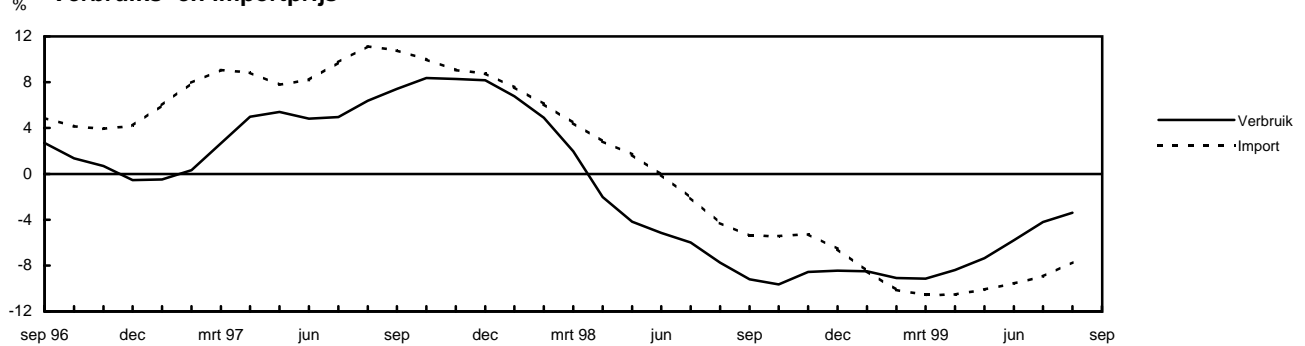
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Voedings- en genotmiddelenindustrie
General figures: Manufacture of foodproducts, beverages and tobacco

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand					Ontwik- keling in % ¹⁾
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.	sep.	
1995=100													
Omzet (waarde)		110,1	112,1	112,5	111,5	111,0	110,7	106,0	114,3	107,5	107,5	115,7	1,2
binnenland		106,3	107,1	106,3	107,2	105,0	105,3	99,6	108,5	102,7	102,7	110,1	1,5
buitenland		114,7	118,3	120,1	116,8	118,5	117,3	114,0	121,5	113,4	113,4	122,5	0,8
Afzetprijs		106,4	104,9	104,0	102,8	101,1	101,3	104,0	103,5	101,1	101,1	101,7	-1,7
binnenland		105,7	102,8	102,1	100,5	99,6	100,3	102,0	101,5	100,3	100,3	100,6	-0,8
buitenland		107,0	106,7	105,8	104,7	102,4	102,2	105,7	105,3	101,8	101,8	102,7	-2,5
Verbruiksprijs		107,8	103,5	101,6	99,4	97,1	98,2	101,6	100,4	98,5	98,5	97,7	-2,6
import		113,5	112,9	111,5	107,9	103,9	102,9	112,1	109,5	102,4	102,4	103,5	-5,5
Productie (volume gemiddelde dag)		110,5	111,3	106,0	115,8	115,5	110,0	103,9	107,2	108,5	108,5	113,3	5,6
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		106,6	108,5	106,5	118,8	107,6	.						1,4
Aantal bedrijven ²⁾	1000	5,5	5,5										
Uitgesproken faillissementen	1	71	48										
Aantal werkdagen	1	254	255	66	65	61	66	21	22	22	22	22	
Energieverbruik	PJ	94	100										

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar
²⁾ Stand per 1 januari.

Tabel 2.2
Conjunctuurtest ¹⁾ gegevens: Voedings- en genotmiddelenindustrie
Business survey figures: Manufacture of foodproducts, beverages and tobacco

	Eenheid	jaar		kwartaal					maand				Gemidd. laatste 12 mnd.
		1997	1998	1998		1999			1998		1999		
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.	okt.	
Verkoop / orderontvangst t.o.v. vorige maand		13	12	8	12	15	10	18	12	9	28	21	15
binnenlandse markt		6	6	4	9	6	4	6	7	0	14	3	7
buitenlandse markt		21	15	10	15	21	14	30	18	15	41	35	22
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		8	5	3	7	6	8	7	8	7	12	10	7
Bezettingsgraad ²⁾	%	85,1	85,5	85,5	85,5	85,5	85,5	85,7					85,6
Productiebelemmeringen ³⁾													
geen	%	83	85	84	80	84	84	83					83
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	5	9	8	15	10	4	4					8
tekort aan arbeid	%	1	1	2	1	2	5	7					4
te geringe productiecapaciteit	%	5	1	1	1	1	1	1					1
overige belemmeringen	%	7	4	5	3	3	6	5					4
Beoordelingen:													
verkoop / orderontvangst		2	-9	-11	-10	-11	-9	-2	-13	-9	2	-1	-7
afzet / orderpositie totaal		-6	-10	-11	-14	-11	-9	-6	-14	-13	-1	-5	-9
afzet / orderpositie buitenland		-5	-10	-15	-12	-10	-10	-2	-14	-10	1	2	-8
productiecapaciteit		2	6	8	10	9	5	2					7
voorraden gereed product		1	4	5	7	11	7	4	9	8	3	2	7
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		7	8	6	8	11	7	12					10
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		20	16	20	12	20	14	20					17
buiten Europese Unie		19	16	14	17	21	17	18					18
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		21	18	17	14	28	13	31					22
bedrijvigheid komende 3 mnd		10	14	17	6	18	13	20	13	8	26	19	15
verkoopprijs komende 3 mnd		11	12	12	6	8	8	15	11	3	9	8	10
personeelssterkte komende 6 mnd		-4	-4	2	3	8	5	-1					4
toe- of afname personeelssterkte	%	-0,1	0,2	0,3	0,6	0,0	0,4	-0,2					0,2

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

Textiel-, kleding-, leder- en schoenindustrie

In september daalt de omzet met bijna 3% vergeleken met dezelfde maand vorig jaar. Het derde kwartaal van 1999 komt hiermee qua omzet 4% lager uit dan het derde kwartaal van 1998. Voor november 1999 tot en met januari 2000 wordt een zeer flinke stijging van de bedrijvigheid verwacht. Ook is de verwachting dat de verkoopprijzen zullen stijgen.

Omzet blijft dalen

In september daalt de omzet met bijna 3% ten opzichte van september vorig jaar. Hierbij laten de binnenlandse en de buitenlandse omzetten een daling zien van respectievelijk ruim 3% en ruim 2%. Binnen de branche bestaan grote verschillen. Zo blijft de omzet in de textielindustrie vrijwel gelijk, terwijl in de kleding- en lederindustrie de omzet een daling laat zien van ruim 12%. Met name de buitenlandse omzet in de kleding- en lederindustrie daalt fors met respectievelijk ruim 35% en ruim 16%. September typeert het beeld van het derde kwartaal 1999 en de overeenkomstige periode van 1998.

Buitenlandse orders nemen toe

De waarde van de buitenlandse orderontvangst neemt in september met bijna 3% toe ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Dit in tegenstelling tot de binnenlandse orderontvangst, die met ruim 2% afnemen. Evenals bij de omzet bestaan ook hier binnen de branche grote verschillen. In de textielindustrie daalt de waarde van de binnenlandse orderontvangst met ruim 7%, terwijl in de kleding- en lederindustrie de binnenlandse orderontvangst licht stijgen. Bij de lederindustrie dalen de buitenlandse orderontvangst met bijna 11% en bij de textiel- en kledingindustrie stijgen de buitenlandse orderontvangst met respectievelijk ruim 3% en bijna 10%. Uit de Conjunctuurtest blijkt dat in de

textiel- en kledingindustrie de binnenlandse orderontvangst in oktober licht toenemen, terwijl de buitenlandse orderontvangst licht dalen. In de lederindustrie dalen in oktober zowel de binnenlandse als de buitenlandse orderontvangst. De beoordeling van de orderontvangst door de branche is in oktober dan ook negatief.

De voorraden worden als te groot ervaren.

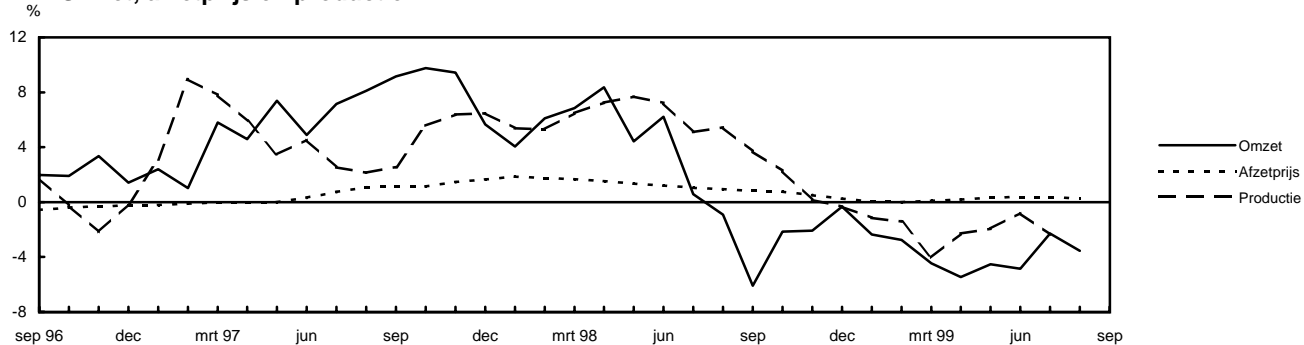
Orderpositie stabiel

De index van de orderpositie, een maatstaf voor het aantal maanden werk in voorraad, is van september op oktober vrijwel gelijk gebleven. Alleen in de lederindustrie daalt de voor het seizoen gecorrigeerde indexcijfer fors met bijna 15 procentpunten. De ondernemers in de branche zijn hierover niet tevreden, met name over de buitenlandse orderpositie zijn de ondernemers ontevreden.

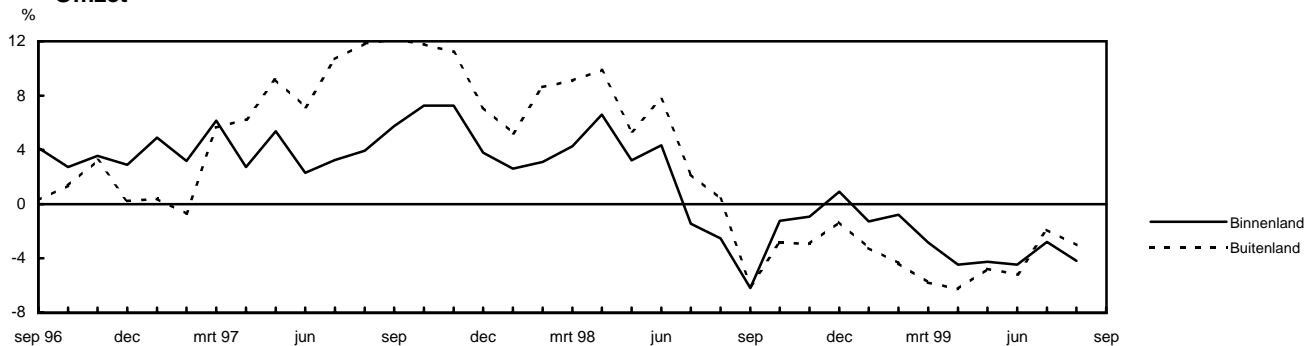
Verwachtingen

In oktober is de bedrijvigheid ten opzichte van september licht toegenomen, maar voor de maanden november tot en met januari 2000 verwachten de ondernemers in de textiel- en kledingindustrie een zeer flinke toename van de bedrijvigheid. Tevens verwachten de ondernemers in de textielindustrie dat de verkoopprijzen zullen stijgen.

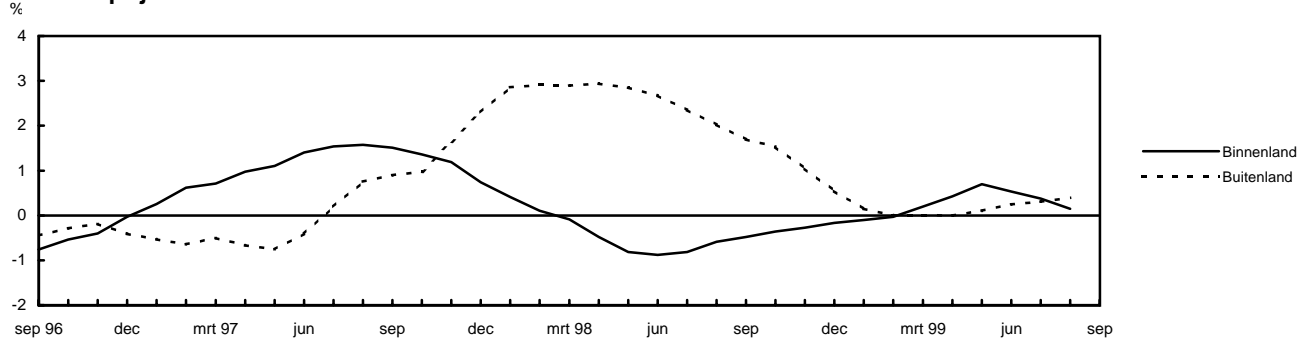
Omzet, afzetprijs en productie

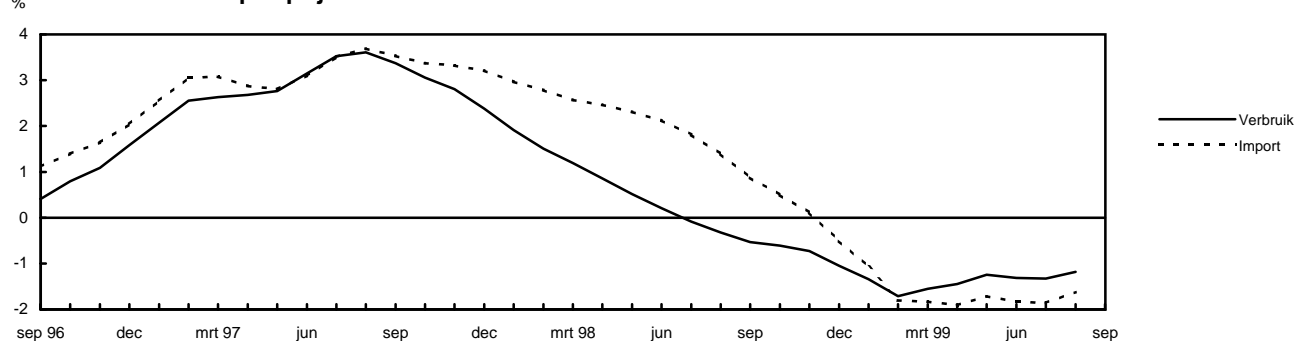
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Textiel-, kleding-, leder- en schoenindustrie
General figures: Manufacture of textiles, clothes, leather and footwear

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand					Ontwik- keling in % ¹⁾
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.	sep.	
1995=100													
Omzet (waarde)		106,3	108,2	104,4	107,2	103,4	100,4	84,7	119,3	100,6	84,6	116,0	-2,8
binnenland		106,6	107,4	102,1	106,7	103,6	97,7	83,4	116,7	99,2	81,0	113,0	-3,2
buitenland		106,0	108,9	106,2	107,6	103,3	102,6	85,7	121,4	101,8	87,6	118,3	-2,5
Ontvangen orders (waarde)		111,0	111,6	104,9	109,8	108,6	100,5	80,7	121,0	97,0	82,7	121,8	0,7
binnenland		109,6	109,5	98,6	114,3	104,7	94,7	77,9	118,2	91,5	77,3	115,4	-2,4
buitenland		112,0	113,1	109,4	106,5	111,4	104,7	82,7	123,0	101,0	86,7	126,4	2,8
Afzetprijs		99,5	100,7	100,8	100,6	100,9	101,1	100,8	100,7	101,3	101,0	101,1	0,4
binnenland		99,1	98,8	98,9	98,8	99,1	99,0	98,9	98,9	99,1	99,1	99,0	0,1
buitenland		99,8	102,0	102,2	101,8	102,2	102,6	102,1	102,0	102,8	102,4	102,6	0,5
Verbruiksprijs		102,5	102,8	102,7	102,1	101,6	101,5	102,7	102,5	101,4	101,4	101,6	-0,9
import		104,2	105,9	106,0	105,1	104,3	104,3	106,1	105,7	104,1	104,2	104,5	-1,1
Productie (volume gemiddelde dag)		104,5	109,3	100,7	110,2	113,8	99,0	83,7	117,2	100,8	79,7	116,4	-0,7
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		104,5	109,4	103,3	124,0	114,2	.						-2,1
Aantal bedrijven ²⁾	1000	3,9	3,9										
Uitgesproken faillissementen	1	48	47										
Aantal werkdagen	1	254	255	66	65	61	66	21	22	22	22	22	
Energieverbruik	PJ	10	10										

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar
²⁾ Stand per 1 januari.

Tabel 3.2
Conjunctuurtest ¹⁾ gegevens: Textiel-, kleding-, leder- en schoenindustrie

Business survey figures: Manufacture of textiles, clothes, leather and footwear

	Eenheid	jaar		kwartaal					maand				Gemidd. laatste 12 mnd.
		1997	1998	1998		1999			1998		1999		
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.	okt.	
Orderontvangst t.o.v. vorige maand		7	6	1	2	0	-3	3	0	5	16	6	1
binnenlandse markt		6	5	1	6	3	-6	2	0	8	19	12	2
buitenlandse markt		6	3	0	-7	-5	0	0	-1	1	9	-7	-4
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		10	9	6	6	3	-3	7	5	13	16	7	3
Bezettingsgraad ²⁾	%	85,1	84,7	84,7	83,9	84,2	83,2	84,1					83,9
Productiebelemmeringen ³⁾													
geen	%	84	86	85	86	87	82	81					84
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	6	7	8	9	9	9	6					8
tekort aan arbeid	%	3	2	3	2	2	5	7					4
te geringe productiecapaciteit	%	4	3	2	1	1	2	2					2
overige belemmeringen	%	3	2	2	2	1	2	4					2
Orderpositie	⁴⁾	113,9	116,5	117,3	114,8	111,8	110,6	110,0	115,3	113,1	109,6	110,0	111,5
Beoordelingen:													
orderontvangst		3	-1	-3	-5	-12	-10	-5	-9	-2	-1	-5	-8
orderpositie totaal		4	-3	-4	-9	-11	-14	-3	-7	-5	1	-4	-9
orderpositie buitenland		4	-3	-5	-9	-14	-16	-3	-8	-6	3	-11	-11
productiecapaciteit		0	1	5	6	6	4	1					4
voorraden gereed product		4	10	12	14	12	14	12	10	13	13	17	13
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		7	11	7	14	3	6	7					8
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		6	6	-1	18	-2	-1	-4					3
buiten Europese Unie		1	5	12	10	2	2	0					4
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		17	15	7	18	-5	10	4					7
bedrijvigheid komende 3 mnd		10	9	12	6	-1	4	12	14	-3	9	23	7
verkoopprijs komende 3 mnd		8	5	3	8	2	2	2	1	5	2	12	4
personeelssterkte komende 6 mnd		-1	4	5	9	4	-2	3					4
toe- of afname personeelssterkte	%	-0,3	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,2	0,2					0,0

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

⁴⁾ Indices: maart 1996=100.

Papier- en grafische industrie

In september is de omzet in de branche nagenoeg onveranderd gebleven. De waarde van de ontvangen orders uit het buitenland is toegenomen. In oktober zijn de totale orderontvangsten en de bedrijvigheid ten opzichte van de vorige maand wederom fors toegenomen. Tot en met januari 2000 wordt een flinke toename van de bedrijvigheid verwacht met fors hogere afzetprijzen.

Omzet blijft in september stabiel

De waarde van de totale omzet blijft in september in vergelijking met september vorig jaar zo goed als onveranderd. Ook de afzetprijzen blijven nagenoeg stabiel. Wel valt voor de buitenlandse markt, met een bijna 4% hogere omzet in vergelijking met een jaar terug, een stijging waar te nemen. Wat de waarde van de ontvangen orders betreft, nemen in september de ontvangen orders uit het binnenland af met 4%, terwijl op de buitenlandse markt er een toename is met 8%; beide tegengestelde ontwikkelingen resulteren ten opzichte van vorig jaar in een toename van 2,5% van de waarde van de ontvangen orders.

Orderontvangsten nemen fors toe

Vergeleken met een maand eerder nemen in oktober volgens de ondernemers in de Conjunctuurtest de orderontvangsten flink toe, vooral op de binnenlandse markt. De index van de orderpositie heeft met een waarde van 126,8 de hoogste waarde van dit jaar tot nu toe bereikt. De ondernemers blijven in oktober tevreden over hun orderontvangsten en orderpositie; ook de buitenlandse orderpositie wordt nu minder negatief beoordeeld dan een maand terug.

Papierindustrie

De ontwikkeling van de omzet in de papierindustrie kent in september, ten opzichte van dezelfde maand vorig jaar, een tegengestelde beweging als er onderscheid gemaakt wordt tussen de binnenlandse en buitenlandse markt. In deze periode laat de binnenlandse markt een afname van 5% in de omzet zien en op de buitenlandse markt is er dan een toename van 6%. Ook bij de orderontvangsten treedt een identieke ontwikkeling op: de binnenlandse orderontvangsten nemen af met 4%, terwijl

de buitenlandse orders een toename laten zien van 8%. Het totaal van de orderontvangsten stijgt hierdoor met 2,5%.

De importprijzen en verbruiksprijzen laten voor het eerst sinds juni 1998 een plus zien van bijna 3%. Volgens de ondernemers blijft de bedrijvigheid in oktober, vergeleken met een maand eerder nagenoeg gelijk. De orderontvangst is toegenomen; dit geldt zowel voor de binnenlandse als de buitenlandse markt. De index van de orderpositie is van september naar oktober dan ook met 2,5 punt toegenomen en komt daarmee op 123.

Uit de Conjunctuurtest blijkt dat in oktober de tevredenheid van de ondernemers verder is toegenomen wat betreft hun orderontvangst en orderpositie. De voorraad gereed product vindt men minder groot dan een maand eerder.

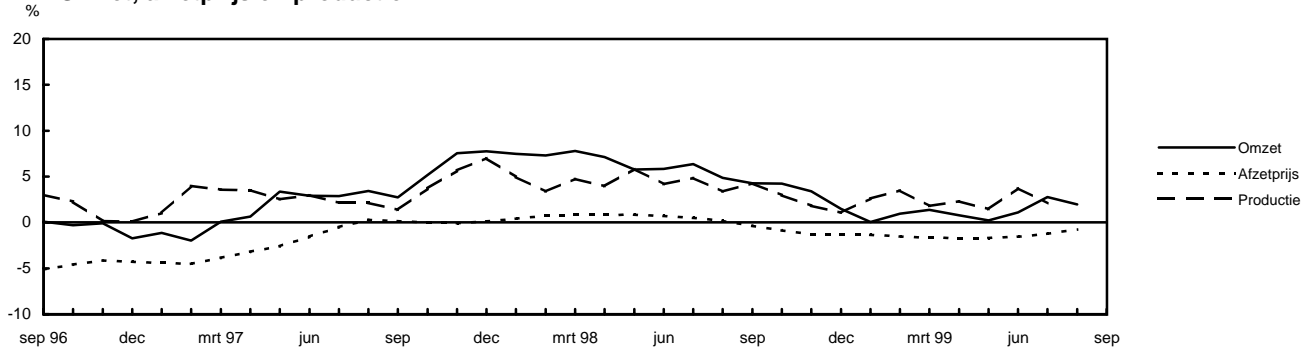
Grafische industrie

In de grafische industrie is in september ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar, de omzet gelijk gebleven. Uit de Conjunctuurtest blijkt dat de bedrijvigheid van september op oktober verder flink is toegenomen. Ook de orderontvangsten blijven een forse stijging te zien geven. De index van de orderpositie is hierdoor van september op oktober met 5 punten verder gestegen naar ruim 133. De ondernemers in de grafische industrie beoordelen hun orderontvangst en orderpositie als zeer positief.

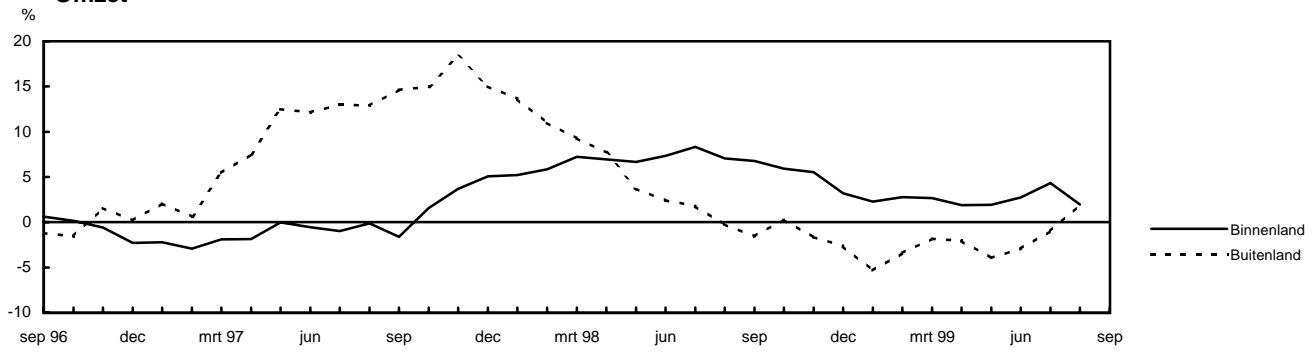
Verwachtingen

Voor de periode november, december en januari verwachten de ondernemers in de papier- en grafische industrie een verdere toename van de bedrijvigheid en eveneens een forse stijging van de verkoopprijzen. Met name in de grafische industrie wordt een forse stijging van de bedrijvigheid verwacht. In de papierindustrie ligt de nadruk meer op de prijsstijging.

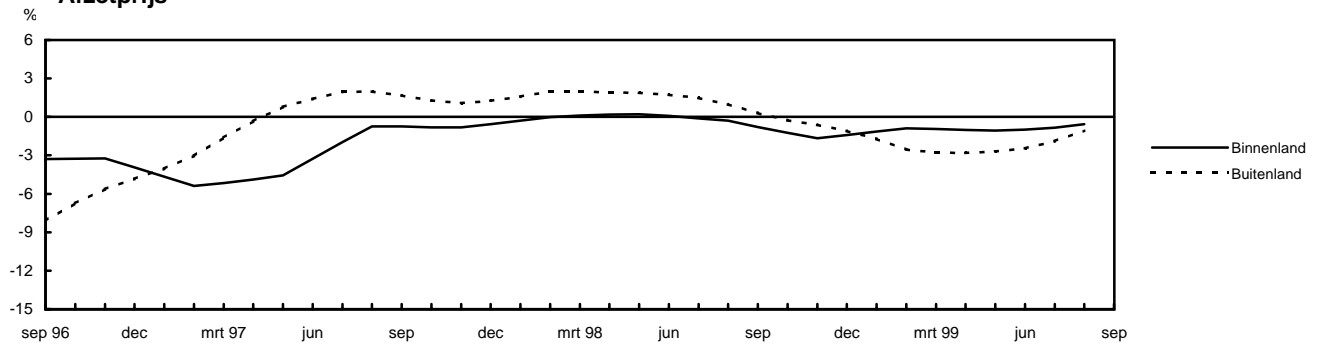
Omzet, afzetprijs en productie

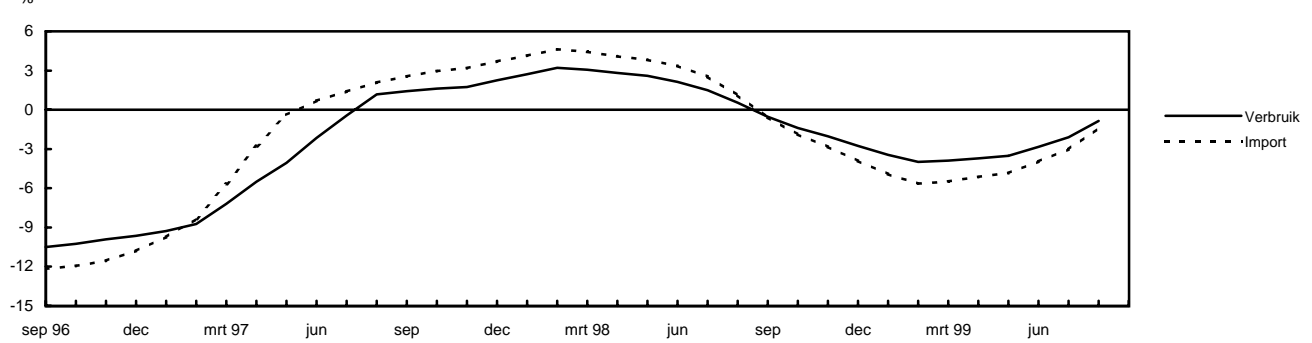
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Papier- en grafische industrie
General figures: Manufacture of paper and paperproducts, publishing and printing

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand					Ontwik- keling in % ¹⁾
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.	sep.	
1995=100													
Omzet (waarde)		104,9	110,4	107,2	117,4	111,7	109,3	98,5	117,8	106,5	102,3	118,9	1,0
binnenland		102,3	108,7	105,8	116,9	111,6	107,8	97,3	116,2	105,5	101,8	116,1	-0,1
buitenland		111,6	114,8	110,9	118,9	111,7	113,2	101,5	122,0	109,1	103,8	126,6	3,8
Ontvangen orders (waarde)		103,8	112,6	108,8	106,9	110,4	107,0	98,3	112,9	106,3	99,1	115,8	2,5
binnenland		92,1	103,5	101,4	99,7	100,6	92,7	89,6	106,6	91,7	83,7	102,6	-3,8
buitenland		115,4	121,5	116,2	113,9	120,0	121,1	106,8	119,1	120,6	114,1	128,7	8,1
Afzetprijs		96,2	96,3	96,4	95,2	95,2	95,6	96,4	96,2	95,2	95,6	96,0	-0,2
binnenland		96,8	96,4	96,7	95,2	95,8	96,1	96,7	96,6	95,9	96,0	96,4	-0,2
buitenland		95,1	96,1	95,9	95,0	94,1	94,8	95,9	95,5	94,1	95,0	95,5	-0,1
Verbruiksprijs		91,5	92,5	92,5	90,7	90,1	91,8	92,6	92,1	91,4	91,5	92,4	0,4
import		91,3	92,8	92,9	90,4	89,3	91,6	93,1	92,0	91,3	91,2	92,3	0,3
Productie (volume gemiddelde dag)		105,3	109,0	101,7	115,7	116,0	.	97,1	113,1	100,7	97,8	.	0,7
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		107,2	112,0	109,4	116,1	115,7	.						0,6
Aantal bedrijven ²⁾	1000	7,2	7,5										
Uitgesproken faillissementen	1	58	81										
Aantal werkdagen	1	254	255	66	65	61	66	21	22	22	22	22	
Energieverbruik	PJ	43	43										

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar
²⁾ Stand per 1 januari.

Tabel 4.2
Conjunctuurtest '99 gegevens: Papier- en grafische industrie
Business survey figures: Manufacture of paper and paperproducts, publishing and printing

	Eenheid	jaar		kwartaal					maand				Gemidd. laatste 12 mnd.
		1997	1998	1998		1999			1998		1999		
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.	okt.	
Orderontvangst t.o.v. vorige maand		7	5	6	2	7	4	17	17	-7	28	18	10
binnenlandse markt		6	6	10	6	6	3	22	26	-3	34	22	11
buitenlandse markt		3	-2	-13	-15	10	8	0	-13	-20	-3	15	4
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		7	8	10	7	2	-4	11	22	4	34	18	5
Bezettingsgraad ¹⁾	%	87,3	86,9	86,5	86,3	84,9	84,7	85,0					85,2
Productiebelemmeringen ²⁾													
geen	%	82	81	77	80	72	75	77					76
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	12	8	8	8	14	14	9					11
tekort aan arbeid	%	1	3	5	4	5	7	10					7
te geringe productiecapaciteit	%	4	2	3	1	1	0	1					1
overige belemmeringen	%	3	6	7	7	8	4	3					6
Orderpositie	³⁾	102,3	110,6	112,1	112,0	112,0	111,8	122,6	114,4	110,1	126,4	126,8	116,0
Beoordelingen:													
orderontvangst		1	0	0	-6	-6	-17	-1	0	-13	2	1	-6
orderpositie totaal		-2	0	2	-6	-9	-15	-1	1	-10	2	4	-7
orderpositie buitenland		4	-1	-2	-9	-13	-12	-6	-6	-5	-8	-4	-10
productiecapaciteit		1	-3	-3	0	5	8	-3					3
voorraden gereed product		7	5	6	6	7	4	4	5	4	5	5	5
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		7	4	0	5	10	6	14					9
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		2	0	-7	-8	-7	-10	3					-6
buiten Europese Unie		3	-4	-5	-13	-5	-17	9					-7
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		12	7	3	9	12	-12	7					4
bedrijvigheid komende 3 mnd		12	10	27	2	17	-1	29	22	3	32	18	13
verkoopprijs komende 3 mnd		6	2	1	2	-1	2	24	-3	-2	30	23	9
personeelssterkte komende 6 mnd		-8	-6	-8	-7	-6	3	-7					-4
toe- of afname personeelssterkte	%	-1,0	-0,5	-0,8	-0,6	-0,3	0,1	-1,1					-0,5

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

⁴⁾ Indices: maart 1996=100.

Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofverwerkende industrie

De afzetprijzen blijven maandelijks stijgen door het duurder worden van de aardolie. Er zijn geen tekenen dat hierin spoedig een verandering komt. Gemeten op jaarbasis is het herstel van de productie in september voor het eerst duidelijk zichtbaar. Dat dit herstel met hoge groeipercentages gepaard gaat, lijkt op basis van de verwachte productie niet waarschijnlijk.

Prijzen stijgen sneller dan omzet

In september 1999 stijgen de afzetprijzen met 14% ten opzichte van september 1998. De afzetprijzen voor de binnenlandse en buitenlandse markt tonen min of meer even hoge stijgingen. De omzet houdt dit tempo niet bij; met een nominale toename van 12% resteert na deflatie een reële omzetontwikkeling van -2%.

Aan de prijsstijging van het verbruik, waardoor de afzetprijzen stijgen, lijkt nog geen einde te komen. Inmiddels is het totale verbruik in september circa 37% duurder dan een jaar geleden. De importen van de belangrijkste grond- en hulpstoffen zijn zelfs ruim 51% in prijs gestegen.

Productie neemt flink toe in september

Het volume van de gemiddelde dagproductie groeit in september 1999 ten opzichte van september 1998 met ruim 4%. In dezelfde periode daalt het omzetvolume echter met 2%. Het grote verschil met de reële ontwikkeling van de omzet wordt voor een belangrijk deel verklaard doordat bij de raffinaderijen de omzet achterblijft bij de productie. Anders gezegd: door een tegenvallende omzet lopen de voorraden op.

Lichte kritiek op orders in oktober

In oktober blijft de orderontvangst gehandhaafd op het hoge niveau van september. Een afname van de binnenlandse orders is gecompenseerd door

een toename van de exportorders. Volgens de ondernemers in het panel van de Conjunctuurtest is de totale orderontvangst toch iets minder gunstig dan in september. Met name in de chemie en de kunststofverwerkende industrie is de tevredenheid minder groot.

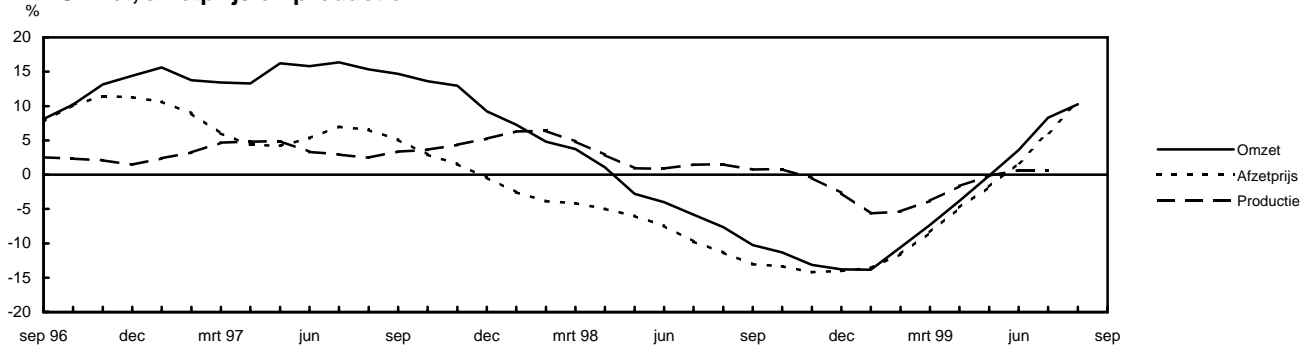
Groei orderpositie stagneert

Vergeleken met september vorig jaar nam de productie in september duidelijk toe. Ten opzichte van september dit jaar komt de productie in oktober iets lager uit. Met name bij de raffinaderijen constateren de ondernemers een afname van de productie. Samen met het vrijwel ongewijzigd niveau van de orderontvangst staat de orderpositie desalniettemin iets onder druk. Per saldo daalt de index van de orderpositie van 103,4 in september naar 102,5 in oktober. Gelet op de tijd van het jaar is een lichte daling niet ongewoon, maar evenals in augustus lijkt de groei te stagneren. Bij het oordeel van ondernemers over de orderpositie is een geringe negatieve bijstelling te zien, maar de stemming blijft positief.

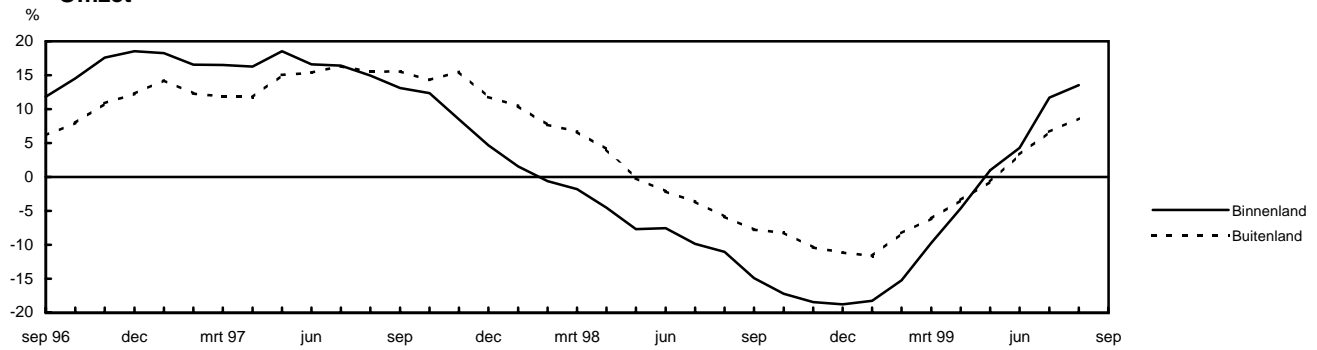
Verwachtingen

Voor de maanden november 1999 tot en met januari 2000 verwachten de ondernemers een voor de tijd van het jaar gebruikelijke toename van de productie. Vooral het percentage producenten dat stabiliteit van de prijzen verwacht, is in oktober toegenomen. Echter per saldo gaat de branche er van uit dat de afzetprijzen in de aangegeven periode blijven stijgen.

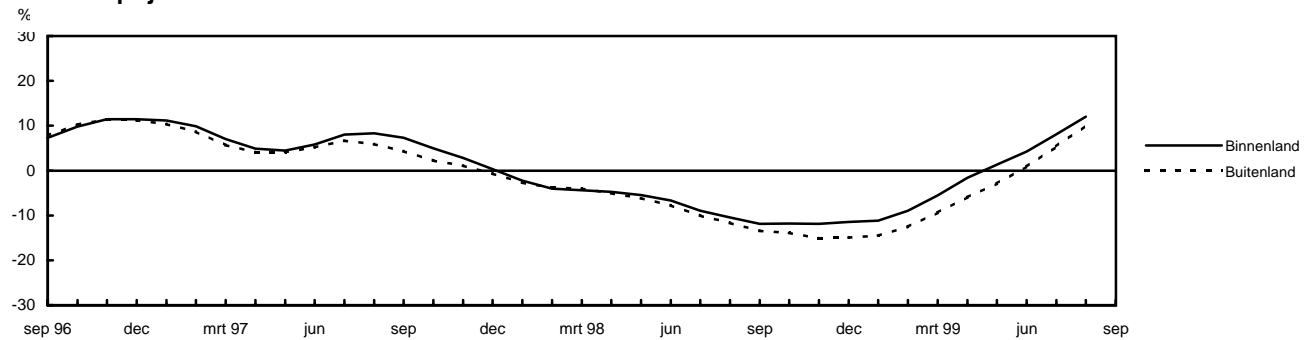
Omzet, afzetprijs en productie

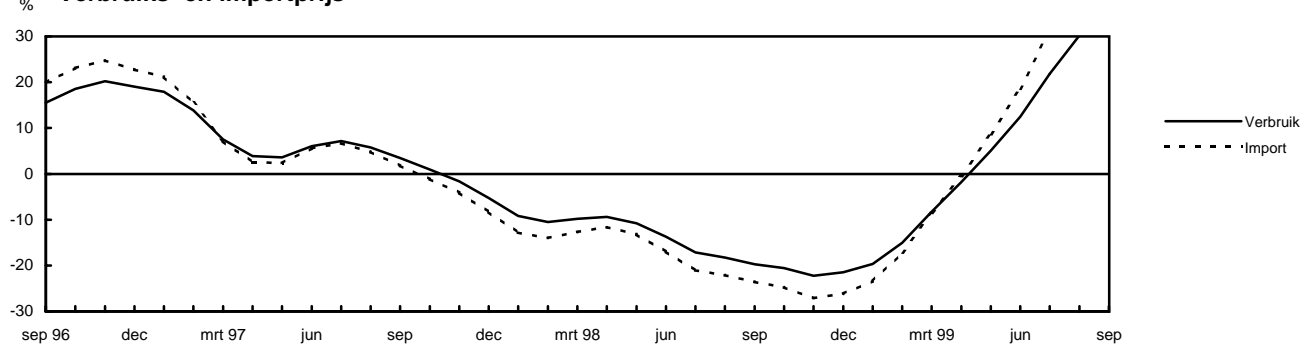
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofverwerkende industrie

General figures: Manufacture of petroleum, chemicals, rubber and plastic products

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand					Ontwik- keling in % ¹⁾
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.	sep.	
1995=100													
Omzet (waarde)		119,2	113,4	111,1	106,0	116,7	122,4	101,6	114,4	125,1	114,0	128,1	12,0
binnenland		122,7	110,9	109,3	101,9	116,6	124,0	101,3	114,2	121,5	119,8	130,6	14,4
buitenland		117,4	114,7	112,0	108,1	116,8	121,6	101,7	114,6	126,9	111,1	126,9	10,8
Afzetprijs		109,2	99,5	97,8	94,3	99,2	108,2	97,3	97,1	105,6	108,0	110,8	14,1
binnenland		109,7	101,0	99,3	97,6	102,9	111,2	99,0	98,6	108,5	111,3	113,8	15,4
buitenland		109,0	98,9	97,3	93,1	97,9	107,1	96,7	96,6	104,6	106,9	109,8	13,6
Verbruiksprijs		114,4	96,7	93,9	89,5	103,8	122,3	93,2	94,0	116,5	121,6	128,9	37,1
import		116,8	94,4	91,4	85,4	105,7	130,1	90,3	91,7	122,4	129,0	138,8	51,4
Productie (volume gemiddelde dag)		104,2	106,4	103,3	102,6	109,4	105,0	98,5	108,8	103,2	98,4	113,4	4,2
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		102,5	103,3	102,6	100,2	108,9	.						1,9
Aantal bedrijven ²⁾	1000	1,8	1,9										
Uitgesproken faillissementen	1	20	22										
Aantal werkdagen	1	254	255	66	65	61	66	21	22	22	22	22	
Energieverbruik	PJ	796	813										

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar
²⁾ Stand per 1 januari.

Tabel 5.2

Conjunctuurtest ¹⁾ gegevens: Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofverwerkende industrie

Business survey figures: Manufacture of petroleum, chemicals, rubber and plastic products

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand				Gemidd. laatste 12 mnd.	
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.		okt.
Orderontvangst t.o.v. vorige maand		5	-4	-10	-12	6	12	8	-6	-7	25	3	4
binnenlandse markt		4	-5	-7	-15	7	9	12	2	-6	21	-4	3
buitenlandse markt		5	-5	-13	-10	5	13	5	-8	-6	27	7	5
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		3	1	-4	-3	6	4	7	-6	3	9	-5	3
Bezettingsgraad ²⁾	%	85,8	86,3	85,4	84,5	83,6	85,4	85,2					84,7
Productiebelemmeringen ³⁾													
geen	%	89	86	81	88	83	82	83					84
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	4	6	6	8	12	9	6					9
tekort aan arbeid	%	1	3	4	1	1	3	5					3
te geringe productiecapaciteit	%	3	2	1	1	1	2	2					2
overige belemmeringen	%	4	4	8	2	3	4	4					3
Orderpositie	⁴⁾	99,9	102,8	102,8	100,5	100,1	101,5	103,0	102,4	101,5	103,4	102,5	101,4
Beoordelingen:													
orderontvangst		0	-5	-8	-12	-9	-4	2	-12	-10	4	-3	-5
orderpositie totaal		-1	-5	-6	-9	-10	-5	-1	-9	-7	1	0	-6
orderpositie buitenland		-1	-6	-10	-10	-12	-1	-1	-16	-10	3	5	-5
productiecapaciteit		1	1	5	4	4	3	3					4
voorraden gereed product		2	8	11	9	12	3	1	9	8	0	3	6
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		1	2	2	3	-6	-1	-2					-2
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		0	-2	1	-1	-4	-3	-2					-3
buiten Europese Unie		5	-7	-7	-10	-7	-5	2					-5
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		8	-1	-2	0	2	2	9					3
bedrijvigheid komende 3 mnd		7	4	-2	4	9	11	-1					6
verkoopprijs komende 3 mnd		3	-12	-16	-17	-8	4	14	-23	-16	19	20	1
personeelssterkte komende 6 mnd		-8	-6	-6	-4	-14	-15	-11					-11
toe- of afname personeelssterkte	%	-0,3	-0,5	-0,3	-0,4	-1,0	-1,1	-1,6					-1,0

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

⁴⁾ Indices: maart 1996=100.

Metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie

Dankzij de groei in september daalt de productie in het derde kwartaal niet meer. De omzet echter daalt in het derde kwartaal met anderhalf procent als gevolg van een lager omzetvolume. In oktober wordt de bedrijvigheid nog iets verder opgevoerd bij een gelijk gebleven orderontvangst. In het algemeen zijn de ondernemers tevreden en verwachten ze nog meer bedrijvigheid.

Productie stijgt in september

Ten opzichte van september 1998 neemt het volume van de gemiddelde dagproductie met bijna 1,5% toe. Als gevolg van deze groei in september blijft de productie in het derde kwartaal op hetzelfde niveau als in het derde kwartaal van 1998. In de eerste twee kwartalen van dit jaar daalde de productie nog met respectievelijk 1,0% en 1,5% in vergelijking met de overeenkomstige kwartalen van 1998. In de eerste negen maanden van dit jaar blijft de productie met 0,8% achter bij die in de eerste negen maanden van verleden jaar.

Omzet neemt in september toe

In september 1999 groeit de totale omzet van de metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie met ruim 2,5% in vergelijking met dezelfde maand van vorig jaar. Aangezien de afzetprijs 0,2% lager ligt, stijgt het volume van de omzet met bijna 3%. Deze toename wordt vooral op de binnenlandse markt gerealiseerd. Het omzetvolume in Nederland neemt met zo'n 4,5% toe, want de omzet stijgt met 4,5% terwijl de afzetprijs nauwelijks wijzigt. Op de buitenlandse markt groeit het volume van de omzet met ruim 1%, gezien de omzetsijging van 1% bij een lichte prijsdaling.

Over het derde kwartaal gezien, daalt de omzet met zo'n 1,5% ten opzichte van het derde kwartaal van vorig jaar. Ook in het eerste en het tweede kwartaal daalde de omzet met ongeveer anderhalf procent ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Voor elk van de eerste drie kwartalen geldt dat de ontwikkeling van de waarde van de verkopen op de binnenlandse markt gunstiger is geweest dan die op de buitenlandse markt.

Na verrekening van de ontwikkeling van de afzetprijzen komen de volumemutaties voor de totale omzet voor de eerste drie kwartalen uit op respectievelijk 0,1%, 0,0% en -1,0%.

Ook qua omzetvolume zijn de ontwikkelingen op de binnenlandse markt gunstiger dan op de buitenlandse markt. Hoewel het omzetvolume op de Nederlandse markt in het eerste kwartaal nog met 1% daalt, stijgt het omzetvolume in het tweede en derde kwartaal met respectievelijk 3,3% en 2,2%. Op de buitenlandse markt daarentegen slaat de groei van het omzetvolume van 0,4% in het eerste kwartaal om in een daling van 2,8% en 3,5% voor respectievelijk het tweede en het derde kwartaal.

Omzet daalt in eerste negen maanden

De omzet in de periode januari tot en met september 1999 neemt met 1,5% af in vergelijking met

dezelfde periode van vorig jaar. De binnenlandse en de buitenlandse markt vertonen een tegengestelde ontwikkeling. In Nederland neemt de omzet met bijna anderhalf procent toe, terwijl de omzet aan buitenlandse afnemers met bijna 4% daalt. Voor de totale omzet ligt de afzetprijs gemiddeld 1,2% lager. In Nederland blijft de prijsdaling beperkt tot 0,1% maar in het buitenland zijn de afzetprijzen met 1,9% afgenomen. Hieruit zijn de volgende ontwikkelingen van het omzetvolume af te leiden: 1,5% voor de binnenlandse markt, -2% voor de buitenlandse markt en 0,3% voor de totale omzet.

Buitenlandse orderontvangst stijgt fors

In september neemt vooral de waarde van de buitenlandse orderontvangst flink toe. Ten opzichte van september 1998 bedraagt de stijging circa 20%. De orders uit Nederland nemen met 4% toe. Voor de waarde van de totale orderontvangst betekent dit per saldo een groei van 13%.

Bedrijvigheid neemt verder toe

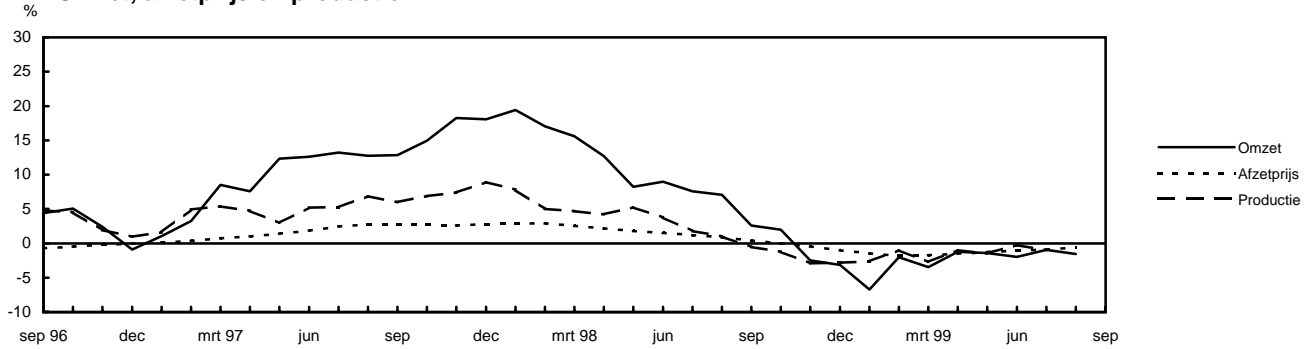
Na de toename in september neemt de bedrijvigheid binnen de branche in oktober nog enigszins verder toe. Daarnaast blijft de waarde van de totale orderontvangst nagenoeg gelijk aan die van september. Toen was zelfs sprake van iets meer orders dan volgens het seizoen gebruikelijk. Wel blijft de waarde van de binnenlandse orderontvangst in oktober licht achter bij hetgeen dat volgens het seizoen verwacht mag worden. Wellicht ligt hierin de verklaring voor het feit dat de ondernemers aangeven in oktober wat minder tevreden te zijn over de orderontvangst dan in september.

Door het wederom hoge niveau van de orderontvangst en een slechts licht toegenomen bedrijvigheid loopt de index van de orderpositie nog iets op. Het oordeel van de producenten hierover wijzigt dan ook niet: in het algemeen zijn ze tevreden.

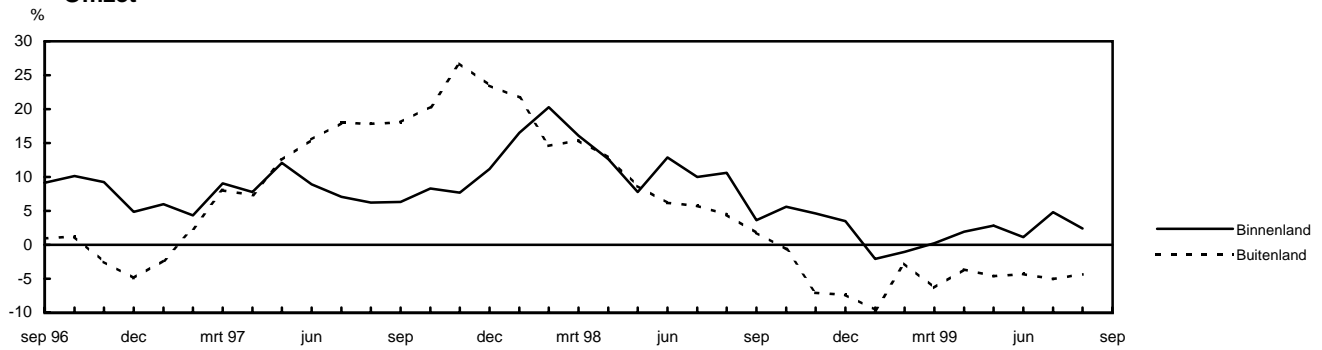
Verwachtingen

In de periode november 1999 tot en met januari 2000 zal de bedrijvigheid nog verder worden opgevoerd en de afzetprijs licht stijgen, aldus de verwachting van de ondernemers

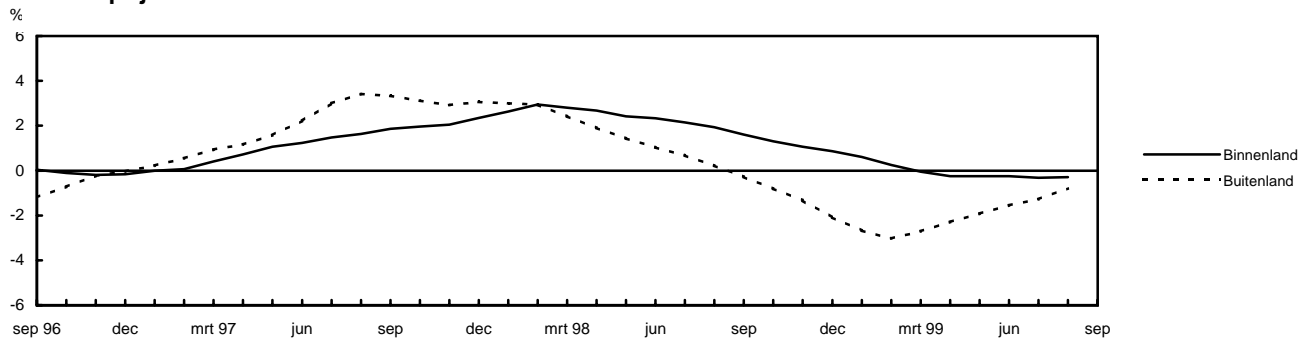
Omzet, afzetprijs en productie

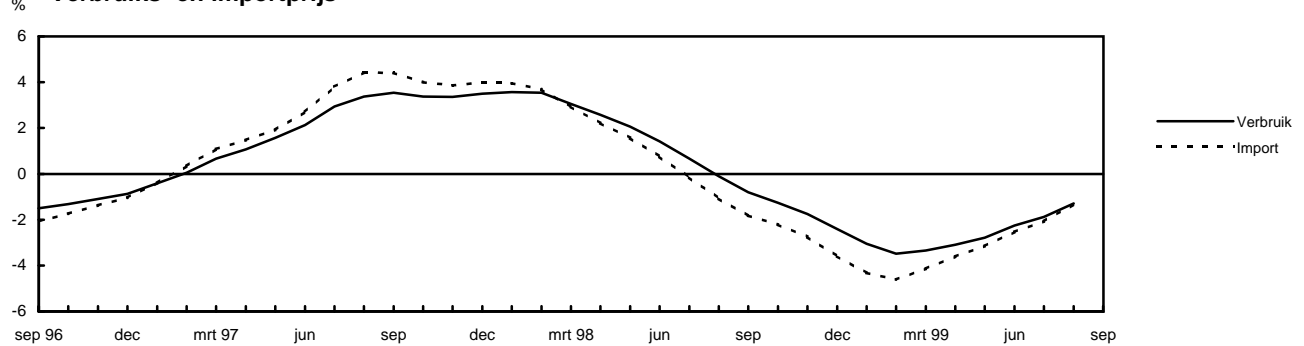
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Metaal-, elektrotechnische- en transportmiddelenindustrie
 General figures: Manufacture of metal and electrical products, transport equipment

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand					Ontwik- keling in % ¹⁾
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.	sep.	
1995=100													
Omzet (waarde)		116,1	123,9	118,8	131,0	124,8	116,9	96,5	134,5	115,6	97,1	137,9	2,6
binnenland		115,4	127,5	120,2	135,4	133,9	122,5	89,1	140,4	125,1	95,5	146,8	4,5
buitenland		116,5	121,2	117,8	127,8	118,0	112,7	102,0	130,1	108,6	98,3	131,4	1,0
Ontvangen orders (waarde)		117,9	117,4	108,9	120,2	118,9	114,5	98,2	118,3	108,2	101,5	133,8	13,1
binnenland		113,9	123,6	111,5	130,2	127,5	117,4	101,7	126,4	110,5	110,4	131,2	3,8
buitenland		120,9	112,8	107,0	112,8	112,6	112,3	95,5	112,2	106,4	94,9	135,7	20,9
Afzetprijs		101,7	103,0	103,2	102,0	101,9	102,6	103,3	102,8	102,5	102,5	102,6	-0,2
binnenland		101,4	103,6	104,0	103,3	103,4	103,7	104,1	103,7	103,8	103,6	103,6	-0,1
buitenland		101,8	102,6	102,7	101,2	101,0	101,9	102,9	102,3	101,8	101,9	102,1	-0,2
Verbruiksprijs		101,1	102,0	101,9	100,2	100,0	100,5	102,0	101,3	100,6	100,4	100,6	-0,7
import		101,2	101,5	101,3	99,2	99,3	100,0	101,4	100,6	100,0	99,8	100,1	-0,5
Productie (volume gemiddelde dag)		109,8	112,0	103,6	113,4	116,6	103,7	92,2	116,7	101,4	91,3	118,3	1,3
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		108,7	111,9	105,8	114,5	114,5	.						-0,4
Aantal bedrijven ⁴⁾	1000	16,1	16,6										
Uitgesproken faillissementen	1	195	191										
Aantal werkdagen	1	254	255	66	65	61	66	21	22	22	22	22	
Energieverbruik	PJ	195	193										

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar
⁴⁾ Stand per 1 januari.

Tabel 6.2
 Conjunctuurtest ¹⁾ gegevens: Metaal-, elektrotechnische- en transportmiddelenindustrie
 Business survey figures: Manufacture of metal and electrical products, transport equipment

	Eenheid	jaar		kwartaal					maand				Gemidd. laatste 12 mnd.
		1997	1998	1998		1999			1998		1999		
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.	okt.	
Orderontvangst t.o.v. vorige maand		8	0	-2	-4	2	3	5	-4	-8	18	0	2
binnenlandse markt		6	1	0	-6	1	6	1	-3	-7	13	-2	1
buitenlandse markt		7	-1	-5	-4	-1	-1	7	-6	-6	21	-1	1
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		8	2	1	-5	2	0	2	4	-1	10	8	0
Bezettingsgraad ²⁾	%	82,9	83,2	83,4	81,5	83,0	82,1	82,3					82,2
Productiebelemmeringen ³⁾													
geen	%	83	83	81	85	85	82	79					83
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	6	6	6	7	7	8	8					8
tekort aan arbeid	%	5	6	8	4	4	5	8					5
te geringe productiecapaciteit	%	3	3	3	2	2	2	2					2
overige belemmeringen	%	4	3	2	2	2	3	3					3
Orderpositie	³⁾	93,5	96,6	97,7	94,8	96,1	95,8	95,4	96,7	95,2	96,0	95,6	95,6
Beoordelingen:													
orderontvangst		-1	-1	-1	-8	-6	-10	-8	-5	-9	-4	-8	-8
orderpositie totaal		3	4	5	-2	-1	-1	-1	3	-2	-1	-1	-1
orderpositie buitenland		5	5	6	-3	0	-2	0	4	-2	1	-1	-1
productiecapaciteit		1	-1	-1	1	1	1	0					1
voorraden gereed product		2	2	2	4	4	4	3	3	3	2	3	4
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		4	2	0	3	0	0	0					1
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		6	5	2	4	1	-1	-4					0
buiten Europese Unie		5	0	-3	-2	-2	-1	0					-1
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		16	6	2	3	6	8	13					8
bedrijvigheid komende 3 mnd		12	8	11	-3	8	2	10	3	-4	13	6	5
verkoopprijs komende 3 mnd		8	-2	-7	-3	-1	1	3	-10	-6	2	6	1
personeelssterkte komende 6 mnd		0	4	2	1	2	0	4					2
toe- of afname personeelssterkte	%	-0,7	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	-0,2	0,0					-0,1

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

⁴⁾ Indices: maart 1996=100.

Hout-, bouwmaterialen- en overige industrie

Over de eerste 9 maanden van 1999 neemt de omzet met 6% toe. Daar zowel de afzetprijzen als het productievolume maar met 1% stegen, is de omzet vooral uit grote voorraden gereed product behaald. Ondernemers zijn over deze voorraden tevreden. Voor november tot en met januari verwacht men dat de bedrijvigheid gelijk blijft en dat de verkoopprijzen stijgen.

Volume omzet flink hoger dan productie

In augustus neemt op jaarbasis het volume van de omzet met ongeveer 7% toe. Het volume van de gemiddelde dag productie ligt in deze maand bijna 3,5% hoger. In september blijft de volumegroei van de productie opnieuw achter ten opzichte van die van de omzet, zij het nog sterker. Vergeleken met september vorig jaar ligt het volume van de omzet bijna 7% hoger en het volume van de gemiddelde dag productie bijna 1,5%. Dus de volumegroei van de productie is zowel in augustus als in september behoorlijk lager dan die van de omzet. Aangezien de prijsstijging gering bleef, ligt het voor de hand dat de omzet in belangrijke mate wordt gerealiseerd uit te grote voorraden gereed product.

Dit is trouwens het beeld voor de eerste negen maanden van dit jaar. De omzet nam toe met 5,9% terwijl de afzetprijzen gering stegen met 0,7% en de productie toenam met 1%. In de grafiek van de omzet, afzetprijs en productie kan men deze ontwikkeling goed zien. Daarbij zijn de voorraden gereed product door de ondernemers tot en met augustus als te groot beoordeeld. Dit alles wijst erop dat de economische opleving van de branche zich meer kenmerkt door een hoeveelheidsaspect dan door een prijsaspect. Ondernemers kunnen op de markt geen hogere prijs bedingen. De opbrengst komt vooral uit het afzetten van grote hoeveelheden product.

Prijsstijging binnenland - buitenland gelijk

Sinds begin van 1999 tot en met augustus lag de stijging van de binnenlandse prijs bijna 2% hoger dan de buitenlandse prijs. De totale afzetprijsstijging was bijna 1% hoger. In september loopt de ontwikkeling van de binnenlandse en buitenlandse prijs minder uiteen (zie ook de grafiek van de binnenlandse en buitenlandse afzetprijs).

Vergeleken met september 1998 stijgt de binnenlandse prijs in september dit jaar met 0,7% en de buitenlandse met 0,6%. De stijging van de totale afzetprijs bedraagt in september op jaarbasis ruim 0,6%.

In oktober geen toename orderontvangst

Uit de Conjunctuurtest blijkt dat de totale orderontvangst in oktober op het niveau van september liggen, ofschoon de buitenlandse orderontvangst zelfs flink toenamen. De branche moet het dus duidelijk hebben van de vraag op de binnenlandse markt. Het ondernemerspanel meldt dat de productie in oktober vergeleken met september licht groeit. De index van de orderpositie, een maatstaf voor de werkvoorraad, verbetert in oktober licht.

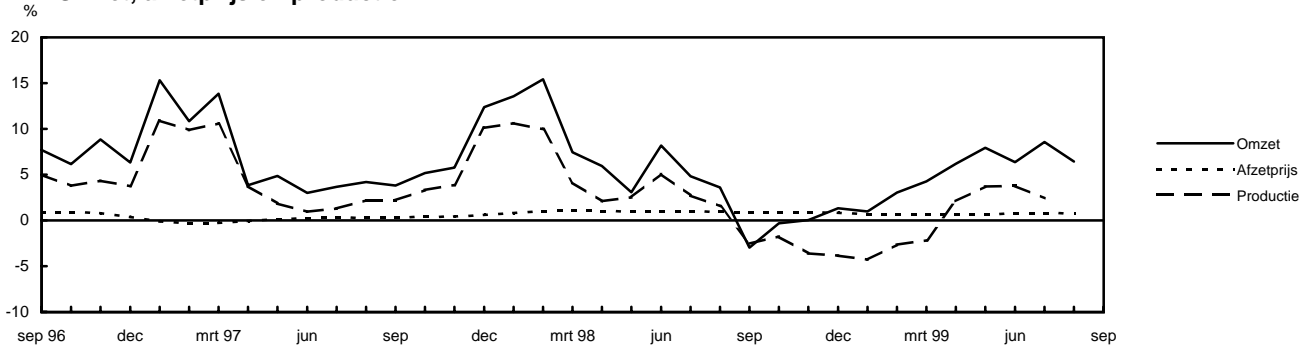
Ondernemers minder tevreden in oktober

In september waren de ondernemers zeer tevreden met de gang van zaken. In oktober is men echter wat minder tevreden, met name de orderontvangst en de orderpositie worden minder positief beoordeeld. Daarentegen blijkt het ondernemerspanel net als in september in oktober behoorlijk tevreden over de voorraden gereed product. Daarvoor, zoals reeds eerder is opgemerkt was men nog behoorlijk ontevreden met de voorraden gereed product. Met name vanaf het vierde kwartaal 1998 tot en met het tweede kwartaal 1999.

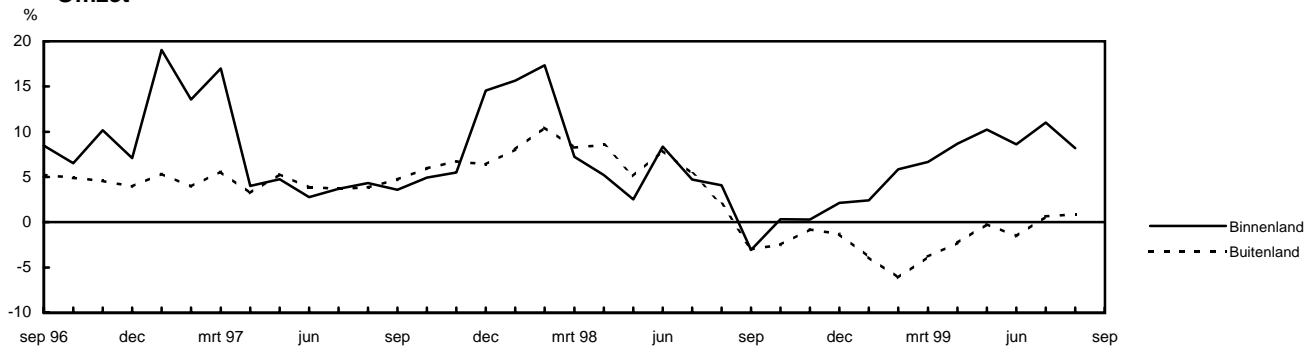
Verwachtingen

In de maanden november tot en met januari verwacht men dat de bedrijvigheid zich stabiliseert op het niveau van oktober. Wel voorziet men in deze periode dat de verkoopprijzen stijgen. Tot en met september ontwikkelden de verkoopprijzen zich min of meer stabiel.

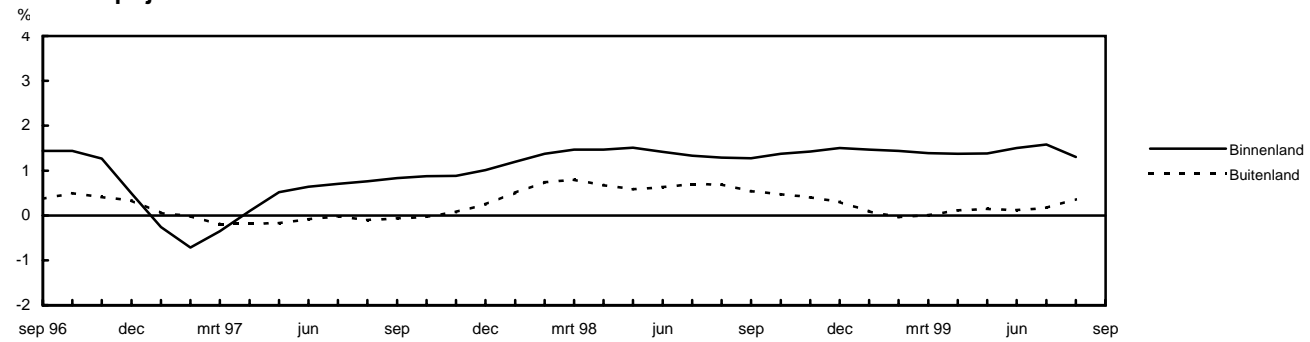
Omzet, afzetprijs en productie

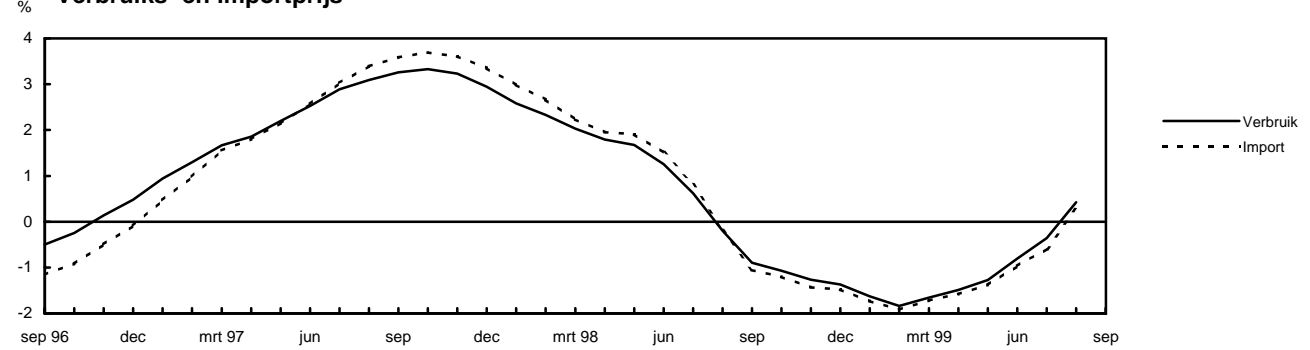
Omzet

Afzetprijs

Verbruiks- en importprijs

Kerngegevens: Hout-, bouwmaterialen- en overige industrie
General figures: Manufacture of wood and other products

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand				Ontwik- keling in % ¹⁾	
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	2e kw.	3e kw.	aug.	sep.	jul.	aug.		sep.
1995=100													
Omzet (waarde)		109,9	115,4	108,3	117,3	133,6	114,6	81,6	129,2	113,6	91,6	138,7	7,4
binnenland		111,3	117,2	108,9	120,2	139,7	117,0	79,3	132,7	115,5	91,2	144,4	8,8
buitenland		105,3	109,5	106,2	108,0	114,2	106,9	89,0	118,0	107,6	92,8	120,4	2,0
Afzetprijs		101,3	102,3	102,2	102,3	103,0	103,0	102,1	102,1	103,1	103,0	102,8	0,6
binnenland		102,2	103,7	103,5	104,0	105,2	104,9	103,4	103,6	105,2	105,1	104,3	0,7
buitenland		100,5	101,1	101,1	101,0	101,3	101,5	101,1	100,9	101,5	101,4	101,5	0,6
Verbruiksprijs		101,9	102,5	102,0	101,5	102,0	102,4	101,9	101,6	102,5	102,1	102,7	1,1
import		101,3	102,1	101,6	100,9	101,6	101,9	101,4	101,1	102,0	101,3	102,2	1,2
Productie (volume gemiddelde dag)		106,2	108,7	99,2	109,6	124,3	100,7	78,5	119,5	99,8	81,2	121,1	1,4
Bruto Toegevoegde Waarde (fk, volume)		104,6	106,4	100,6	108,9	119,4	.						3,3
Aantal bedrijven ²⁾	1000	10,1	10,6										
Uitgesproken faillissementen	1	131	86										
Aantal werkdagen	1	254	255	66	65	61	66	21	22	22	22	22	
Energieverbruik	PJ	43	41										

¹⁾ Laatste gepubliceerde maand t.o.v. vergelijkbare maand voorgaand jaar. Kwartaalcijfers laatste gepubliceerde kwartaal t.o.v. kwartaal voorgaand jaar
²⁾ Stand per 1 januari.

Tabel 7.2
Conjunctuurtest ¹⁾ gegevens: Hout- en bouwmaterialen- en overige industrie
Business survey figures: Manufacture of wood and other products

	Eenheid	jaar		kwartaal				maand				Gemidd. laatste 12 mnd.	
		1997	1998	1998		1999		1998		1999			
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	sep.	okt.	sep.		okt.
Orderontvangst t.o.v. vorige maand		5	1	2	-13	13	6	5	7	-9	17	0	4
binnenlandse markt		6	1	1	-13	13	8	6	2	-8	16	-1	4
buitenlandse markt		-1	-4	0	-10	16	1	-2	24	-3	19	19	3
Bedrijvigheid t.o.v. vorige maand		9	3	5	-8	6	8	6	8	-3	16	5	4
Bezettingsgraad ²⁾	%	86,9	86,8	87,1	84,7	86,1	86,7	86,5					86,0
Productiebelemmeringen ³⁾													
geen	%	80	79	78	79	79	73	74					76
stagnatie a.g.v.													
onvoldoende vraag	%	9	7	6	9	6	7	4					7
tekort aan arbeid	%	5	8	10	6	7	8	15					9
te geringe productiecapaciteit	%	3	2	2	1	2	7	4					4
overige belemmeringen	%	4	4	4	5	6	5	3					5
Orderpositie ⁴⁾		106,2	104,3	104,3	100,3	103,0	104,9	104,8	103,3	101,3	105,3	105,9	103,6
Beoordelingen:													
orderontvangst		-2	-5	-2	-15	-3	-3	0	-7	-16	2	-2	-4
orderpositie totaal		-1	-3	-2	-10	-2	-2	5	-8	-10	8	3	-1
orderpositie buitenland		-11	-8	-10	-8	-4	-10	6	-16	-8	9	5	-3
productiecapaciteit		2	1	-2	4	2	-3	-7					-1
voorraden gereed product		5	5	3	12	15	14	6	5	10	3	3	11
Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1													
binnenlandse markt		6	2	1	2	2	7	8					5
buitenlandse markt													
binnen Europese Unie		-7	-7	-3	-11	-10	1	-8					-7
buiten Europese Unie		-2	-7	-13	-9	-16	-4	-7					-9
Verwachting													
buitenlandse afzet komende 3 mnd		12	8	8	9	20	-9	0					5
bedrijvigheid komende 3 mnd		12	8	11	-7	19	11	14	2	-14	13	3	11
verkoopprijs komende 3 mnd		6	5	-1	9	8	4	5	-1	4	8	13	7
personeelssterkte komende 6 mnd		-2	0	0	-1	3	3	0					1
toe- of afname personeelssterkte	%	-0,1	0,1	0,3	-0,1	0,3	-0,1	0,2					0,1

¹⁾ De vragen zoals ze in de Conjunctuurtestenquête worden gesteld, zijn te vinden in de alfabetische begrippenlijst.

²⁾ Verschil in percentage toegenomen / groot (+) en afgenomen / klein (-), tenzij anders vermeld.

³⁾ Het kwartaalcijfer heeft betrekking op de laatste maand (verslagmaand) van het betreffende kwartaal.

⁴⁾ Indices: maart 1996=100.

Gepubliceerde artikelen

In de Industriemonitor verschijnen maandelijks één of meer artikelen over de industrie. Onderstaande artikelen zijn reeds gepubliceerd.

Artikel	Auteur(s)	Maand
Industrie: economie en arbeidsmarkt	Roberto Wekker	december '99
Uitgaven voor riolering en afvalwaterzuivering, 1985-1999	Egon Dietz Cor van Bruggen	november '99
Het belang van onderzoek en innovatie voor bedrijfsresultaten	Luuk Klomp George van Leeuwen	oktober '99
De bouwmaterialenindustrie	Willem Heijnen	augustus '99
Seizoencorrectie en 'nowcasting' van producentenprijzen 1990-1997	Narly Rambharos	juli '99
Industriële bedrijfsafvalstoffen, 1984-1996	Paul Klein	juni '99
Banencreatie bij het Klein-, Midden- en Grootbedrijf	Ron van Dijk Ben van der Eijken Henry Nieuwenhuijsen	juni '99
Winstgroei bij kleine ondernemingen	Erik Smeets	mei '99
Hoge investeringen ondanks tanend ondernemersvertrouwen	André Meurink	april '99
De industrie in 1998: afvlakking na een forse groei in 1997	Willem Heijnen	maart '99
Het producentenvertrouwen: conjunctuuraanwijzer van de CBS-koersindex?	Roberto Wekker	februari '99
Meer onderzoek en innovatie in Nederland	Luuk Klomp	januari '99
Internationalisering van de industrie	Robert Goedegebuure	januari '99
Vijf jaar PRODCOM in Nederland	Jos Smeets	november '98
Nederland en de industrie: werkloosheid, werkgelegenheid en arbeidstekort	Roberto Wekker	oktober '98
De cacaoonverwerkende industrie: een dwerg of een reus?	Willem Heijnen	september '98
Investeren in de toekomst	Gerhard Meinen	augustus '98
Gevaarlijk afval 1993-1996	Harrie Meeuwissen	juli '98
De statistiek van CV-ketels	Willem Heijnen Tjakko Tol	juni '98
De top vijftig Nederlandse export in de jaren negentig	Vick Smeets	mei '98
De economie en het weer, de kalender en incidenten	Roberto Wekker	april '98
Nijverheid verwacht ook in 1998 fors te investeren	Gerhard Meinen	maart '98
Industrie regionaal	Jeroen Reijnders	februari '98
Forse conjunctuuropleving in de industrie in 1997	Roberto Wekker	februari '98
De Nederlandse voedings- en genotmiddelenindustrie	Tjakko Tol	januari '98

Gepubliceerde producttabellen

Hieronder staat een overzicht van in de Industriemonitor opgenomen producttabellen (tabellen x.3).

De producttabellen bevatten een systematische opsomming van de meest recente productgegevens per branche. Verkopen in waarden worden per kwartaal gepubliceerd. De verkopen in hoeveelheden worden jaarlijks opgenomen in de Industriemonitor. Omdat bij publicatie van het meest recente kwartaal de voorgaande kwartalen worden geactualiseerd, kunnen deze cijfers afwijken.

Het nummer van de "Industriemonitor" wat hieronder vermeld staat, betreft het meest recente exemplaar waarin de productgegevens over de betreffende verslagperiode zijn opgenomen.

Periode	Waarde / hoeveelheid	Industriemonitor
1999 2 ^e kw 1 ^e kw	waarde waarde	november '99 september '99
1998 jaar jaar 4 ^e kw 3 ^e kw 2 ^e kw 1 ^e kw	hoeveelheid waarde waarde waarde waarde waarde	juli '99 juli '99 september '99 september '99 september '99 september '99
1997 jaar jaar 4 ^e kw 3 ^e kw 2 ^e kw 1 ^e kw	hoeveelheid waarde waarde waarde waarde waarde	juli '99 juli '99 juni '99 februari '99 november '98 september '99
1996 jaar jaar 4 ^e kw 3 ^e kw 2 ^e kw 1 ^e kw	hoeveelheid waarde waarde waarde waarde waarde	september '98 september '98 april '97 februari '99 november '97 september '99
1995 jaar jaar 4 ^e kw 3 ^e kw 2 ^e kw 1 ^e kw	hoeveelheid waarde waarde waarde waarde waarde	juli '98 juni '97 juni '97 februari '99 november '97 november '98
1994 jaar jaar 3 ^e kw 2 ^e kw 1 ^e kw	hoeveelheid waarde waarde waarde waarde	juli '98 juni '97 februari '98 november '97 september '97
1993 jaar jaar	hoeveelheid waarde	juli '98 februari '97

Andere CBS-publicaties

Statistisch Jaarboek

Dit boek bevat cijfers over alle aspecten van de Nederlandse samenleving: bevolking, inkomen, economie, prijzen, financiële markten, milieu en vele andere onderwerpen. Het verschijnt jaarlijks in januari.

Jaarlijks, 588 blz., f 49,95.

ISSN 0924-2686. Kengetal K-26/1999.

Statistisch Bulletin

Het Statistisch Bulletin verschijnt wekelijks met de meest recente uitkomsten van alle statistische onderzoeken van het CBS. Het abonnement omvat tevens het maandelijks Conjunctuurbericht. Hierin wordt de actuele stand van zaken in de Nederlandse economie met behulp van korte en krachtige analyses en grafische presentaties getoond.

- *Statistisch Bulletin: wekelijks, circa 10 blz.*

ISSN 0166-9680.

- *Conjunctuurbericht: maandelijks, 4 blz.*

ISSN 0920-9743.

f 131,00 per jaar.

Tweehonderd jaar statistiek in tijdreeksen

Deze publicatie geeft historische reeksen waarmee de lange termijn ontwikkelingen in ons land in de periode 1800-1999 nauwkeurig kunnen worden gevolgd. Deze historisch-statistische database is een aanrader voor onderzoekers en andere gebruikers van historische tijdreeksen. De publicatie zal in december 1999 verschijnen.

Eenmalig, f 55,00.

ISBN 90.6861.175.5, + cd-rom.

Index

Het CBS-magazine met een geheel eigen vormgeving. Index geeft vanuit de statistische optiek een brede kijk op de vele economische en sociale aspecten van de samenleving. Veel thema-nummers met daarnaast een aantal gevarieerde onderwerpen.

Jaarlijks 10 nummers, circa 28 blz., f 122,50 per jaar.

ISSN 1380-7447. Kengetal A-152/1999.

Samenvattend overzicht van de industrie

Het samenvattend overzicht geeft een overzicht van de belangrijkste variabelen van de afzonderlijke productiestatistiek van bedrijven. De publicatie bevat ook informatie over de verkopen van zelfvervaardigde producten.

Jaarlijks, 96 blz., f 37,50.

ISSN 0168-5546. Kengetal K-160/1997/1998.

Nederlandse Economie

Met deze publicatie beoogt het CBS op prettig leesbare een breed en samenhangend overzicht te geven van de

economie in Nederland. Behalve financieel-economische ontwikkelingen komen ook de arbeidsmarkt, bevolking, welzijn, milieu en regionale onderwerpen aan de orde. Door Nederland te spiegelen aan het buitenland, wordt bovendien de internationale positie van ons land belicht.

Jaarlijks, 204 blz., f 32,50.

ISSN 1386 - 1042.

Maandstatistieken

Het CBS publiceert naast de Industriemonitor nog een aantal andere maandelijks periodieken. Enkele zijn:

- **Maandstatistiek Internationale Handel**
Maandelijks, ca. 30 blz., f 158,00 per jaar.
ISSN 1384-6981. Kengetal M-11.
- **Sociaal-Economische Maandstatistiek**
Maandelijks, ca. 80 blz., f 210,00 per jaar.
ISSN 0168-549X. Kengetal V-4/1999.
- **Maandstatistiek van de Prijzen**
Maandelijks, ca. 100 blz., f 205,00 per jaar.
ISSN 0166-9486. Kengetal U-2/1999.
- **Maandstatistiek Detailhandel**
Maandelijks, ca. 50 blz., f 163,00 per jaar.
ISSN 1385-0105. Kengetal L-10/1999.
- **Maandstatistiek Bouwnijverheid**
Maandelijks, ca. 40 blz., f 140,00 per jaar.
ISSN 0166-9338. Kengetal K-3/1999.
- **Financiële Maandstatistiek**
Maandelijks, ca. 50 blz., f 173,00 per jaar.
ISSN 1381-6780, Kengetal O-1/1999.

Catalogus CBS-publicaties

Een systematisch overzicht van alle publicaties die het CBS heeft uitgebracht. Deze is op aanvraag gratis verkrijgbaar (telefoon 045 - 570 7070).

Diskettes

Veel gegevens zijn ook op diskette verkrijgbaar. Er zijn onder meer maandelijks en jaarlijkse diskettes met alle beursindices. Bestellen: telefoon 045 - 570 7070.

Teletekst

Conjunctuurinformatie en de meest recente CBS-persberichten staan op pagina 506 en 507 van NOS-Teletekst.

Internet

Het CBS heeft een website. Deze is te bereiken via <http://www.cbs.nl>. De site bevat statistische kerncijfers over de Nederlandse samenleving. Actuele statistische uitkomsten staan in persberichten die kunnen worden gedownload.

Voor bestellingen van CBS-publicaties kunt u terecht bij de bestelservice van de sector Marketing en Verkoop van het CBS, tel 045 - 570 7070, fax 045 - 570 6268 of e-mail verkoop@cbs.nl, of via de boekhandel. Alle publicaties zijn ter inzage of kunnen in bruikleen worden verkregen in onze bibliotheken. Tevens is in beide vestigingen een boekwinkel waar alle publicaties tegen contante betaling kunnen worden gekocht. De CBS-catalogus met CBS-publicaties is op aanvraag gratis verkrijgbaar (tel. 045 570 7070).

Het CBS: Betrouwbare informatie voor u

De Nederlandse overheid vindt het belangrijk dat u over betrouwbare en onafhankelijke informatie kunt beschikken. Het Centraal Bureau voor de Statistiek zorgt hier al bijna 100 jaar voor. Het CBS verzamelt, bewerkt en analyseert gegevens over alle aspecten van de Nederlandse samenleving. Hieruit publiceren wij informatie over bijvoorbeeld de Nederlandse economie maar ook over de leefsituatie van de bevolking en over het milieu. Tevens garanderen wij dat individuele gegevens van personen of bedrijven niet zijn af te leiden uit de gepubliceerde cijfers.

Veelzijdige en flexibele dienstverlening

CBS-informatie is voor iedereen toegankelijk. Vooral beleidsmedewerkers, markt- en bedrijfstakanalisten, onderzoekers en studenten maken hier veelvuldig gebruik van. Ook op de CBS-site op Internet is veel informatie te vin-

De Infogroepen

Het CBS beschikt echter over veel meer, en meer gedetailleerde informatie dan er in een publicatie zoals de Industriemonitor wordt opgenomen. Die informatie is op aanvraag verkrijgbaar bij onze Infogroepen. Van de onderwerpen die in de Industriemonitor staan zoals de productie, omzet, prijzen, in- en uitvoer en de conjunctuurtest zijn meer gedetailleerde gegevens beschikbaar voor specifieke branches en bedrijfstakken zoals de zuivelindustrie en de landbouwmachine-industrie. Kortom: voor alles wat u wilt weten over de industrie kunt u terecht bij onze Infogroep Industrie.

Branchepublicaties vervangen Productiestatistieken industrie

De publicaties Productiestatistieken industrie zoals ze tot en met het verslagjaar 1995 zijn verschenen, bestaan niet

De Infogroepen	Telefoon	Fax	E-mail
Infoservice	(045) 570 70 70	(045) 570 62 68	infoserv@cbs.nl
Arbeid en Lonen	(070) 337 58 50	(070) 337 59 94	infosec@cbs.nl
Bedrijven (aantal)	(045) 570 79 37	(045) 570 62 66	infogwm@cbs.nl
Bevolking	(070) 337 58 30	(070) 337 59 87	infosbv@cbs.nl
Bouw	(070) 337 42 41	(070) 337 59 75	infolbn@cbs.nl
Conjunctuur en Regio	(070) 337 38 00	(070) 337 59 81	infopcr@cbs.nl
Consumentenprijsindex (inflatie)	(070) 337 58 09	(070) 337 59 94	infosec@cbs.nl
Cultuur, Toerisme en Recreatie	(070) 337 58 67	(070) 337 59 96	infokcr@cbs.nl
Eurodatashop	(070) 337 49 00	(070) 337 59 84	datashop@cbs.nl
Financiële markten	(070) 337 45 67	(070) 337 59 77	infohfo@cbs.nl
Gezondheid en Welzijn	(070) 337 58 64	(070) 337 59 79	infokgw@cbs.nl
Industrie	(045) 570 76 17	(045) 570 62 77	infolin@cbs.nl
Inkomen, Vermogen, Koopkracht	(045) 570 75 23	(045) 570 62 72	infosiv@cbs.nl
Internationale handel	(045) 570 79 17	(045) 570 66 75	infohih@cbs.nl
Landbouw	(070) 337 58 03	(070) 337 59 51	infolb@cbs.nl
Milieu	(070) 337 58 96	(070) 337 59 76	infolmi@cbs.nl
Nationale rekeningen	(070) 337 58 76	(070) 337 59 81	infopni@cbs.nl
Onderwijs	(070) 337 53 45	(070) 337 59 78	infosoz@cbs.nl
Overheid	(070) 337 58 99	(070) 337 59 80	infokov@cbs.nl
Rechtsbescherming, Veiligheid	(070) 337 58 66	(070) 337 59 79	infokrv@cbs.nl

den. Hier vindt u Statline, de voor het publiek toegankelijke databank van het CBS. Deze is gevuld met actuele cijfers, persberichten, tijdreeksen etc. Vraagt u informatie bij ons aan dan verstrekken wij die in de vorm die u wenst: per post, fax, e-mail, diskette of bij eenvoudige inlichtingen telefonisch. Alle informatie kan zowel incidenteel als op basis van een abonnement geleverd worden.

Onze informatie is in principe gratis. Dat houdt in dat telefonische inlichtingen gratis worden verstrekt en dat publicaties gratis toegankelijk zijn bij de CBS-bibliotheken in Voorburg en Heerlen en bij vele openbare en universiteitsbibliotheken. Voor het ontvangen van bijvoorbeeld publicaties of diskette betaalt u slechts de kosten van de informatiedrager en het verzenden. Als de door u gewenste informatie niet direct voorhanden is, kan het CBS maatwerk leveren. U betaalt dan de extra arbeidskosten.

meer. Ze zijn vervangen door branchepublicaties die een actueel en totaal overzicht geven van de bij het CBS beschikbare informatie van de diverse branches in de industrie. In deze publicaties worden naast de uitkomsten van de productiestatistieken ook gegevens uit andere enquêtes over de desbetreffende branche opgenomen, zoals de afzet van producten, maandelijkse omzetcijfers, investeringen, producentenprijzen, in- en uitvoer, energieverbruik en gegevens uit de Milieustatistieken. De uitkomsten worden in hun onderlinge samenhang besproken zodat een actueel en totaal beeld wordt gegeven van de branche.

De informatie zoals die in de Productiestatistieken industrie was opgenomen, blijft echter wel beschikbaar in de vorm van tabellen, gebundeld per bedrijfstak (SBI 2 digit), bedrijfstakgroep (SBI 3 digit) of bedrijfssubgroep (SBI 4 digit). Voor bestellingen hiervan kunt u contact opnemen met het CBS Heerlen, telefoon (045) 5707617, fax (045) 5706277.

Alfabetische begrippenlijst

Bedrijfsinvesteringen in vaste activa

Tot de investeringen in vaste activa worden gerekend de goederen die worden aangeschaft (of in eigen beheer zijn voortgebracht) met het doel ze als kapitaalgoed in het productieproces aan te wenden. In het algemeen gaat het om goederen met een levensduur van meer dan een jaar bijvoorbeeld gebouwen, machines en vervoermiddelen. De toevoeging 'bruto' geeft aan dat de investeringen zowel de vervangings- als uitbreidingsinvesteringen omvatten. Het gaat hier om volumeontwikkelingen, dus gecorrigeerd voor prijsmutaties. Informatie: 070-3374795.

Bruto Binnenlands Product (BBP)

Het BBP is de som van de in het binnenland gevormde toegevoegde waarde inclusief de afschrijvingen. Deze indicator wordt veel gebruikt om de economische groei weer te geven. Bij het samenstellen van deze indicator gebruiken wij gegevens over zowel de productie als de bestedingen. Voor totaal Nederland is alleen de volumeontwikkeling opgenomen, dat wil zeggen voor prijsontwikkelingen.

BBP (mp)

Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen. Dit is inclusief het saldo van de indirecte belastingen en de prijsverlagende subsidies.

BBP (fk)

Bruto Binnenlands Product tegen factorkosten. Dit is exclusief het saldo van de indirecte belastingen en de prijsverlagende subsidies. Informatie: 070-3374795.

Bruto Toegevoegde Waarde

De bruto toegevoegde waarde is gedefinieerd als de waarde van de productie minus de waarde van het verbruik (inclusief afschrijvingen); het gaat hier om de waarde die wordt toegevoegd aan de goederen (en/of diensten) die in het productieproces worden gebruikt. Tot het verbruik behoren niet de diensten van de ingezette arbeid en kapitaal. Informatie: 070-3374795.

CBS-Koersindex

De CBS-Koersindex geeft de ontwikkeling weer van het gemiddelde koersniveau van gewone aandelen. De index wordt eenmaal per dag berekend op basis van de slotkoersen. In deze berekening worden alle op de beurs genoteerde Nederlandse gewone aandelen betrokken met uitzondering van aandelen van vastgoedfondsen, beleggings- en houdstermaatschappijen. Bij de berekening wordt wel gecorrigeerd voor kapitaalmutaties (bijvoorbeeld emissies), maar niet voor dividenduitkeringen. Het maandcijfer is het rekenkundig gemiddelde van de dagcijfers. Informatie: 070-3374627.

Conjunctuurtest

Elke maand houdt het CBS onder circa 1.700 ondernemingen uit de industrie een conjunctuurenquête. Deze enquête -de Conjunctuurtest- heeft tot doel binnen vier weken na een verslagmaand actuele informatie te verschaffen over de economische ontwikkelingen in de bedrijfstak industrie en de daaronder vallende bedrijfsklassen en -groepen. Het gaat daarbij met name om de richting waarin een aantal conjunctuurindicatoren zoals bedrijvig-

heid, orderontvangst, voorraden, orderpositie etc. zich van maand op maand ontwikkelt. Met het oog hierop zijn de vragen eenvoudig gehouden. Er wordt niet naar exacte, kwantitatieve gegevens gevraagd. De cijfermatige presentatie van de resultaten over de vragen met een drieledige antwoordstructuur vindt plaats in de vorm van saldering van de positieve (gestegen; groot) en negatieve (gedaald; klein) antwoorden (in %). De saldi geven informatie over de richting waarin de variabelen zich hebben ontwikkeld. Bij de ontwikkelingsvragen geeft het saldo op zich al direct de richting aan. Bij de beoordelingsvragen, die een momentopname weergeven, is daartoe vergelijking met het saldo van de voorafgaande maand nodig. De gegevens worden verzameld bij bedrijven met minstens 10 werknemers.

Variabele in de tabel in de Industriemonitor met daaronder de vraagstelling op het enquêteformulier van de Conjunctuurtest.

Bedrijvigheid t.o.v. de vorige maand:

Het niveau van de productie is, vergeleken met de vorige maand (de invloed van feest- en vakantiedagen buiten beschouwing gelaten): toegenomen / vrijwel gelijk gebleven/ afgenomen.

Beoordeling orderontvangst:

De totale orderontvangst¹ in de afgelopen maand beoordelen wij, gelet op de tijd van het jaar, als: groot / normaal / klein.

Beoordeling orderpositie:

De orderportefeuille¹ beoordelen wij, gelet op de tijd van het jaar, als: groot / normaal / klein.

Beoordeling productiecapaciteit:

De huidige productiecapaciteit achten wij, gelet op de te verwachten afzetontwikkeling, als (te): groot / normaal / klein.

Beoordeling voorraden gereed product

Onze voorraden eindproduct beoordelen wij, gelet op de te verwachten afzetontwikkeling, als (te): groot / normaal / klein.

Bezettingsgraad:

De bezettingsgraad² van de beschikbare productie-installaties bedroeg in de verslagmaand ca.%

Concurrentiepositie t.o.v. kw t-1

De concurrentiepositie³ van ons bedrijf is in de afgelopen 3 maanden op de markt: verbeterd / vrijwel gelijk gebleven / verslechterd.

Vervolg van variabele in de tabel in de Industriemonitor met daaronder de vraagstelling op het enquêteformulier van de Conjunctuurtest.

¹ Indien u uitsluitend levert uit voorraad en de orderportefeuille is vrijwel nihil, dan kunt u voor 'orderontvangst' lezen 'omzet/verkoop'. Bij de beoordelingsvragen over de orderportefeuille geeft u vervolgens een oordeel over de huidige afzetontwikkeling van het bedrijf (gunstig = groot; ongunstig = klein).

² Bij incidentele toepassing van een meerploegenstelsel of overwerk, kan de bezettingsgraad meer dan 100% bedragen. Groot onderhoud kan tot een verlaging van de bezettingsgraad leiden.

³ De verhouding van de afzetprijs en/of kwaliteit van uw producten met die van andere aanbieders op de markt.

Orderontvangst t.o.v. de vorige maand:

De waarde van de orderontvangst¹ is vergeleken met de vorige maand uit het buitenland / uit het binnenland / in totaal: toegenomen / vrijwel gelijk gebleven / afgenomen.

Orderpositie:

Onze totale orderportefeuille⁴ vertegenwoordigt, bij normale werktijden, aan maanden werk ca.. mnd.

Productiebelemmeringen:

Onze productie ondervindt thans: a) geen belemmeringen, b) wel belemmeringen als gevolg van onvoldoende vraag / tekort aan arbeidskrachten / te geringe capaciteit van de productie-installaties / andere oorzaken, nl.

Verwachting bedrijvigheid:

Vergeleken met de afgelopen maand zal het gemiddelde productieniveau in de komende 3 maanden (de invloed van feest- en vakantiedagen buiten beschouwing gelaten): toenemen / gelijk blijven / afnemen.

Verwachting buitenlandse afzet:

De buitenlandse afzet zal in het komende kwartaal: toenemen / vrijwel gelijk blijven / afnemen.

Verwachting personeelssterkte:

Onze personeelssterkte zal in het komend halfjaar naar verwachting: toenemen / vrijwel gelijk blijven / afnemen.

Verwachting toe- of afname personeelssterkte:

Bij toe- of afnemen (van de personeelssterkte) het percentage vermelden: ca. ...%.

Verwachting verkoopprijs:

Onze verkoopprijzen zullen in de komende 3 maanden: stijgen / vrijwel gelijk blijven / dalen.

Producentenvertrouwen

Het producentenvertrouwen is een samengestelde stemmingsindicator opgebouwd uit antwoorden op drie vragen van de Conjunctuurtest industrie. Het betreft hier de vragen over de door de ondernemers te verwachten bedrijvigheid in de komende drie maanden, hun oordeel over de orderpositie en hun oordeel over de voorraden gereed product. Om dit in één kengetal naar buiten toe te kunnen brengen en daarnaast het verloop van de ontwikkeling van de industriële productie zo goed mogelijk te benaderen, wordt eerst het verschil tussen het percentage positieve en negatieve antwoorden zowel voor het seizoen als voor de lange termijn trend gecorrigeerd. Over de afgelopen 15 jaar heeft het CBS per vraag het vooruitlopen op de feitelijke ontwikkelingen gemeten. Op basis van deze gegevens worden de recente uitkomsten gewogen. De hieruit berekende uitkomst (producentenvertrouwen) geeft in één kengetal de stemming onder de ondernemers aan. Informatie: 070-3374362.

Consumentenprijsindex

De consumentenprijsindex heeft betrekking op alle goederen en diensten die huishoudens voor consumptie aanschaffen, excl. de verzekerde medische zorg. Zowel dagelijkse boodschappen als aankopen die minder vaak gedaan worden, zoals auto's en wasmachines horen hiertoe. Ook betalingen aan de overheid voor verleende diensten (schoolgelden, secretarieleges) en zogenaamde consumptiegebonden belastingen zijn in de index opgeno-

⁴ Orderportefeuille excl. Het reeds gerealiseerde deel aan onderhanden werk; incl. eventueel werk verbonden aan het op peil brengen van voorraden.

men. De voor deze index gevolgde prijzen zijn de contante prijzen, inclusief BTW. Informatie 045 - 5707487.

Consumentenvertrouwen

In het Consumentenconjunctuuronderzoek worden aan 1000 respondenten vijf vragen gesteld over de algemene economische situatie en de eigen financiële situatie. Van iedere vraag wordt het saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal aantal antwoorden bepaald. Het 'Consumentenvertrouwen' wordt uitgedrukt als het rekenkundig gemiddelde van deze vijf saldi. De minimale waarde is dus -100; de maximale +100.

Economisch klimaat:

De ontwikkeling van het economisch klimaat wordt bepaald door twee vragen uit het Consumentenconjunctuuronderzoek over de algemene economische situatie in Nederland.

Koopbereidheid:

De ontwikkeling van de koopbereidheid wordt ontleend aan de antwoorden op drie vragen uit het Consumentenconjunctuuronderzoek naar de eigen financiële situatie, waaronder de vraag of de tijd gunstig wordt geacht grote aankopen te doen. Informatie: 045-5707487.

Energieverbruik

De som van aanvoer, winning en voorraadonttrekking, minus de aflevering van energiedragers. Onder PJ (petajoule= 10¹⁵ joule) wordt een energiehoeveelheid verstaan die overeenkomt met 31,6 miljoen m³ aardgas. Informatie: 070-3374331.

Faillissementen

Het gaat bij de reeks Faillissementen om alle uitgesproken faillissementen, zowel van natuurlijke als van rechtspersonen. De cijfers worden niet gecorrigeerd voor faillietverklaringen die later ten gevolge van verzet, hoger beroep of cassatie worden vernietigd. Informatie: 070-3375642.

Geregistreeerde werklozen

Onder de geregistreeerde werklozen worden de bij een arbeidsbureau ingeschreven personen verstaan van 15-64 jaar die niet meer dan twaalf uur per week werken, twaalf uur of meer willen werken en daarvoor beschikbaar zijn. Er is niet gecorrigeerd voor seizoensinvloeden. Informatie: 070-3375449.

Gezinsconsumptie

De reeksen van de gezinsconsumptie geven de bestedingen weer van gezinnen. Dit is inclusief de aankopen van buitenlandse toeristen in Nederland en exclusief de aankopen van Nederlanders in het buitenland. De bestedingen betreffen aankopen van voedings- en genotmiddelen, duurzame consumptiegoederen en overige goederen en diensten. Het gaat in de Industriemonitor om volumeontwikkelingen, dus gecorrigeerd voor prijsmutaties. De maandcijfers van de gezinsconsumptie laten soms grote fluctuaties zien doordat de cijfers niet voor koopdagen en seizoensinvloeden gecorrigeerd zijn. Het is verstandig hier bij de interpretatie van de ontwikkelingen rekening mee te houden. Informatie: 070-3374795.

Invoer van goederen en diensten

De invoer is gewaardeerd tegen cif-prijzen (cost, insurances, freight). Dat wil zeggen inclusief alle vracht- en assurantiepremies die op het vervoer tot het punt van inkleding in Nederland betrekking hebben en exclusief invoerrechten, accijns op invoer en bijzondere verbruiksbelasting op auto's. Informatie: 070-3374795.

Omzet

Omzet betreft de factuurwaarde van de aan derden verkochte zelfvervaardigde of geassembleerde goederen en opbrengsten van diensten (exclusief: BTW, aan afnemers in rekening gebrachte accijnzen, verbruiksbelastingen, BPM op auto's en statiegelden). De gegevens worden verzameld bij bedrijven met minstens 20 werknemers. Informatie: 045-5706333.

Producentenprijzen industrie

De statistiek Producentenprijzen meet de prijzen die de producent of de importeur in rekening brengt aan de afnemers. De gevolgde prijzen zijn de gemiddelde maandprijzen exclusief BTW, af-fabriek, van de afgezette goederen. Voor de importprijzen is gebruik gemaakt van prijzen op cif-basis (cost, insurance, freight). Informatie: 070-3374710.

Productie-index

De productie-index geeft de volume-ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde tegen factorkosten weer. De cijfers zijn voor prijsinvloeden gecorrigeerd. Tevens vindt er een correctie plaats voor het aantal werkdagen in de betreffende maand. De cijfers betreffen dus de ontwikkeling van de gemiddelde dagproductie. Er wordt rekening gehouden met continudiensten. Voor de maandelijkse productie-ontwikkelingen zijn ook seizoengecorrigeerde gegevens beschikbaar. Informatie: 070-3374788.

Uitvoer van goederen en diensten

De uitvoer van goederen is gewaardeerd tegen fob-prijzen (free-on-board). Dit is de waarde af-producent, vermeerderd met de handels- en vervoersmarges tot aan de Nederlandse grens. Onder de export zijn de goederen opgenomen die uit het Nederlandse vrije verkeer worden gebracht. Goederen die aan het buitenland zijn verkocht, maar nog niet geleverd, zijn niet als export beschouwd. Informatie: 070-3374795

Vacatures

Vacatures zijn arbeidsplaatsen waarvoor personeel wordt gezocht dat op korte termijn kan worden geplaatst. Tot en met het derde kwartaal van 1993 is het door het CBS gepubliceerde aantal vacatures van geheel Nederland exclusief die bij de overheid, het onderwijs, sociale werkplaatsen, uitzendbureaus en uitleenbedrijven. Vanaf het vierde kwartaal 1993 zijn alleen de vacatures bij de overheid en het onderwijs nog uitgesloten. Bij het aantal vervulde vacatures worden de vervallen vacatures meegerekend. Informatie: 070-3375449

Werkdagen

Aantal dagen in de maand verminderd met zaterdagen en zondagen alsmede algemeen erkende feestdagen

Standaard bedrijfsindeling

In vrijwel alle economische statistieken van het CBS worden de gegevens geordend naar economische activiteit. Dit gebeurt op basis van de standaard bedrijfsindeling. De industrie is onderverdeeld in verschillende bedrijfsklassen. De totale industrie omvat de SBI 15 tot en met 37. Hieronder staan de bedrijfsklassen genoemd behorend bij de verschillende branches zoals ze gegroepeerd zijn in de Industriemonitor. Informatie: 045-5706933.

<i>SBI</i>	<i>Rubriek in Industriemonitor</i>
	<i>Voedings- en genotmiddelenindustrie</i>
15	Voedingsmiddelen- en drankenindustrie
16	Tabakverwerkende industrie
	<i>Textiel-, kleding- en lederindustrie</i>
17	Textielindustrie
18	Kleding- en bontindustrie
19	Leer-, lederwaren- en schoenindustrie (excl. kleding)
	<i>Papier- en grafische industrie</i>
21	Papier(waren)- en karton(waren)industrie
22	Uitgeverijen, drukkerijen, reproductie van opgenomen media
	<i>Aardolie-, chemische-, rubber- en kunststofverwerkende industrie</i>
23	Aardolie-, steenkoolverwerkende industrie
24	Chemische industrie
25	Rubber- en kunststofverwerkende industrie
	<i>Metaal- elektrotechnische en transportmiddelenindustrie</i>
27	Basismetalaalindustrie
28	Metaalproductenindustrie
29	Machine- en apparatenindustrie
30	Kantoormachine- en computerindustrie
31	Elektrische machines en apparatenindustrie
32	Audio-, video- en telecommunicatie- apparatenindustrie
33	Overige machines en apparatenindustrie (incl. medische apparatuur)
34	Industrie van auto's, aanhangwagens en opleggers
35	Overige transportmiddelenindustrie
	<i>Hout-, bouwmaterialen en overige industrie</i>
20	Hout-, kurk-, rietwarenindustrie (excl. meubels)
26	Glas-, aardewerk-, cement-, kalkindustrie
36	Meubel- en overige industrie